

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.

Izdal društveni odbor.

Prvi letnik.

č 185/1 (1891)

N 1297002699

V Ljubljani 1891.

Založilo muzejsko društvo za Kranjsko.

Drobtinice iz furlanskih arhivov.

Nabral A. Koblar.

Na Furlanskem, posebno v Vidmu, od l. 1218. dediču starodavnega Ogleja, morajo ležati zapisani ostanki zgodovine za ljubljansko škofijo. To mi je vedno hodilo po glavi. Hotel sem se tedaj jesenski kvaterni teden l. 1890. prepričati, če je to resnica. Odpravim se nekega jutra z železnico iz Ljubljane in čez pet ur že stojim pred nadškofovskim prokancelarjem č. g. F. Blažičem v laškem Vidmu, proseč ga, naj mi dobi dovoljenje, da se mi odpre stari patrijarški arhiv. Ljubeznjivi mož mi blagovoljno ustreže. Arhiv je spravljen v veliki dvorani, a malo je urejen. K sreči so mi na roko kratke beležke, katere je dal že pred leti natisniti v *«Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen»* o furlanskih arhivih štajerski deželni arhivar g. vladni svetnik Zahn. Lotim se najprej starih zapisnikov (*Libri gestorum, Registra*) ter si naredim iz njih regeste od 3. zvezka do strani 360. v 10. zvezku, to je od l. 1473. do 1481. Izbiral sem pa le snovi, ki se tičejo dežele kranjske. Nato sem izcrpal prvih devet zvezkov aktov, ki nosijo naslov: *«Chiese a parte Imperii»*. Gradiva dovolj, a za obdelavo vsega bi bilo treba mesecev in ne samo par dni. Odtod grem dalje v mestno knjižnico ali muzej videmski, koder si napravim le malo zaznamkov. Bolj dolgo sem se mudil v starem notarijskem arhivu blizu nadškofovske palače, kjer leži ogromna skladovnica listin in zapiskov starih patrijarških notarijev. Tu je lep vir za spoznavanje naše cerkvene preteklosti v stari dobi, imajo ga pa v rokah sedanji beležniki videmski.

Po novih železnih progah zdrčim pogledat še dva furlanska arhiva, ležeča v podgorskih mestih ob robu lepe videmske planjave, namreč v Št. Danijelu in v Čedadu (Cividale). V prvem bi mi bil arhivar č. g. opat grof Narduzzi z nenavadno postrežljivostjo rad nudil gradiva za cele tedne v prepisavanje, a zadovoljil sem se s površnim pregledom bogatega arhiva, in le nekaj malega sem nabral zá-se ter obljubil se za prihodnjič. Še hitreje sem pa opravil v čedadskem kapiteljskem arhivu, ker je tako malo prilike, da bi ptuj človek ondi studiral, kakor v enakem ljubljanskem. Odneseš sem iz njega le spomine na krasne prastare kodikse in druge rokopise, n. pr.: zgodovina Longobardov, izvirnik, spisana v 8. ali 9. stoletji od Paula Diacona — vir za staro slovensko zgodovino —; evangelijarij iz 5. ali 6. veka, pisan z longobardskimi majuskuli, a še bolj znamenit zaradi podpisov raznih vladarjev in veljakov ob robovih knjige; dalje silno star rokopis «Vita s. Martini», lep «Missale Rom.» iz l. 1254. poleg mnogih oglejskih bogoslužnih knjig i. t. d. Obljubilo se mi je, da bode že prihodnje leto arhiv postal bolj dostopen, ker ga bode v oskrbovanje vzela — vlada, ki je bajè že ukazala, da se prenese iznad cerkvene zakristije v muzej.

Prepričal sem se tedaj, da hrani furlanska dežela (in gotovo tudi Benetke) obilo virov za zgodovino slovensko. Podati hočem tukaj nekoliko po teh arhivih nabranih drobtinic, kolikor mi je bilo mogoče v kratkem času prepisati. Ko bi jih dobili vsako leto jedno tako perišče, bi bilo s časom že nekaj. Uredil sem jih alfabetično po farah iz razloga, ki se lahko ugane.

Da ne bode zaznamovanje virov pobralo preveč prostora, naj velja povsod pridejani **A** za nadškofijski arhiv v Vidmu, a za zgoraj omenjene zapisnike v njem, **b** so fascikeljni z naslovom: «Chiese a parte Imperii», če je pristavljena še arabska številka, pové, v katerem zvezku se kaj dobi. **B** pomeni videmski notarijski arhiv, ki ima spise raznih patrijarških notarijev. In toraj naj bo: **1** = Gabriel de Cremona, **2** = Eusebius de Romagnano, **3** = Gubertinus de Novate, **4** = Gandiolus

in **5** = Petrus de Locha. **C** pomeni «Museo Civico» v Vidmu in **D** mestni arhiv v Št. Danijelu.

Bela Cerkev.

Viljem de Montusantis, patrijarhov kapelan, je bil ondi za župnika l. 1337. (B. 3.)

Blagóvica.

Otakar Blagóviški (Ottacharus de Glowicz) je resignoval l. 1330 na faro dobrniško. (C. 1.) — 21. jan. 1341 se imenuje Otakar Blagóviški (de Glogwiz) župnik dobrniški in mengeški, vedni kapelan krašinski, ter naddijakon Kranjske in Marke. (D. 3.) — 17. dec. 1344 je dobil subdijakon Nikolaj Blagóviški (de Glogowitz) oproščenje od mladostnosti. (B. 3.) — 29. jul. 1345 potrdi patrijarh ustanovljenje nove kapelanske službe pri kapeli sv. Petra in Pavla v patrijarhovem gradu v Blagovici, ki spada pod dobsko faro. Utemeljila sta to kapelanijo Otakar Blagóviški, župnik v Kamniku, in brat njegov, Nikolaj Blagóviški, lajik, s tem, da sta darovala $6\frac{1}{2}$ mark oglejskih denarjev za dohodke stalnemu kapelanu v Blagovici in $1\frac{1}{2}$ marke tačasemu župniku dobskemu. Zadobili so zato plemeniti Blagóviški patronatsko in prezentacijsko pravico nad Blagovico. (B. 3.)

Bloke.

12. maja 1472 župnik (in Oblach) Martin Retgeb. (A. a.) — L. 1693 je pa postal ondi župnik Valentin Mišič. (A. b. 5.)

Bohinjska Bistrica.

26. febr. 1625 kurat Pavel Muhavec. (A. b.)

Borovnica.

Farna (?) cerkev sv. Marjete v Borovnici (Wraunitz) se imenuje 11. apr. 1351 podložna cerkev sv. Vida v Kamniku (Preserje). Ker je tako napolnjena z omarami in drugimi posvetnimi rečmi, da se težko vršé duhovna opravila, zapové patrijarh, da naj se vse to vrže iz cerkve. (B. 3.)

Bistra, samostan: o. l. 1692 ondi opat P. Gregorij Črvič (Zeruich) in priyor P. Hugo; 29. avg. 1658 priyor Ludovik Ciriano. (A, b, 4.)

Cerklje na Gor.

Pelegrin Lichtenberški in Sifrid Vranjepeški (Syfridus de Rabensperch) trdita oba, da imata pravico do cerkljanske fare. Pokličeta se v Videm na odgovor. Zmaga Pelegrin, dasiravno se je Sifrid že 17. avg. 1335 imenoval župnik cerkljanski, ko je bil v najem dobil mengeško faro. Patrijarh Bertrand 2. mar. 1336 investira Pelegrina, ki postavi za vikarija v Cerkljah nekega Sifrída. (D, 3.) — 9. febr. 1478 piše patrijarh cerkljanskemu župniku Kancijan u (Vidovec), naddijakonu Kranjske, v zadevi duhovnika Petra Kodelje. (A, a.) — Ana Katarina pl. Petenegg, prednica velesovskega samostana, prezentuje 16. mar. 1716 patrijarhu za cerkljansko faro in beneficij sv. Tomaža po smrti župnika Matije Vidmarja Josipa Matijo Križnarja, ki je prej služil štiri leta za notarija ljubljanskemu škofu, tri leta v Šmartnem pod Šmarijino Goro in 12 let v Podbrezjah. (A, b.) — 21. avg. 1725 prezentuje velesovska prednica Marija Antonija pl. Scherenburg po smrti župnika Andreja Zupana za Cerklje magistra modroslovja Ivana Filipa Mlakarja, dotlej župnika velesovskega. (A, b.)

Cirknica.

16. marcija 1330 se imenuje ondi župnik Tadej de Palude. (C, 1.) Postal je cirkniški župnik 28. jul. 1318, ob enem je pa imel faro v Meseru in kanonikat v Mesaliji, v milanski škofiji. 29. okt. 1327 je bil navzoč v Avignonu pri vmeščenju novega mengeškega župnika. (B, 2.) 3. febr. 1333 je o njem rečeno, da skrbi za prenočišče patrijarhovim vojakom. (C, 1.) Po njegovi smrti je dobil 21. maja 1339 cirkniško faro Ivan de Reate (B, 2.), ki je bil ondi župnik še 30. apr. 1351, Volfram pa njegov vikarij. (B, 3.) — L. 1375 je dal župnik Ludovik de Reate svojo cirkniško faro v najem Ulriku, imenovanemu List, vikariju preserskemu. (B, 5.) —

1. sept. 1475 duhovnik Ahacij, vikarij cirčniški. (A. a.) — V Cirknici se zida l. 1476 nova farna cerkev; njena družnica je tudi cerkev sv. Marjete. (A. a.) — Teboltu, gojencu v Cirknici, se naroči 12. maja 1472, da naj plača nekaj denarja Leonardu, vikariju cirčniškemu. (A. a.) — Zarad jurisdikcije nad cirčniško faro se pravdata gorenjski in ribniški naddijakon. (A. b. 5.) Jurij Andrej Gallenfelski, župnik mengeški in naddijakon gorenjski, piše l. 1693 kardinalu v Videm: »Moj prednik v naddijakonatu gorenjskem je bil Mihael Ferri. Imel je jurisdikcijo nad cirčniško faro. Vikariji in kapelani cirčniški so od njega dobivali pravico izvrševati duhovno pastirstvo. Toda opat P. Gregor Črvič (Zeruich) in priyor P. Hugo iz Bistre sta se pritožila do nadvojvode v Gradec, češ, da Cirknica ne spada pod naddijakona, ker je vtelesena samostanu bistrskemu. Je vtelesena, a ne 'pleno jure'. Da bi opat stvar bolj pomešal, je hotel spraviti Cirknico pod ribniški naddijakon, ko sem bil jaz še župnik v Dobrépoljah. Toda ni šlo. Celih 18 let si ni upal Tomaž Renner, župnik in naddijakon ribniški, kaj opraviti imeti pri Cirknici, tako tudi ne njegov slavnj prednik v naddijakonatu ribniškem, Ivan Ludovik Schönleben. Zdaj je začel mešati Renner, ker je nekemu duhovnu dal jurisdikcijo za Cirknico. Kakor ste mojo mengeško faro izpod gorenjskega naddijakonata dejali pod naddijakon, stiški, tako znate storiti tudi s Cirknico, da jo predenete, a zgodi naj se 'via juris'.» (A. b. 5.) — L. 1659 župnik v Cirknici Franc Jatič (Jatich). (A. b. 4.)

Čatež pri Kostanjevici.

Jurij Semenič (Semenitz) je postavljen 20. nov. 1476 za vikarija in voditelja cerkve sv. Jurija; vmesti ga župnik poljanski. (A. a; perg. listina na platnicah 7. zvezka.) — 6. okt. 1480 je pa že ondi župnik Pankracij, ki je bil poprej za vikarija v Šmartnem pri Litiji. (A. a.) — L. 1599 župnik Matija Račič. (A. b.)

Čemšenik.

Viljem Gallenberški je v patrijarhovem imenu 29. nov. 1342 prednico mekinskega samostana uvedel v nek

fevd. (B. 3.) — L. 1639 je bil ondi kapelan Tomaž Soller. (A, b. 4.)

Črmošnjice.

Marija Terezija, udova, kneginja Turjaška, prezentuje po smrti Juriša Jakliča za črmošnjiško faro 27. nov. 1717 patrijarhu Frančiška Kozlerja. (A, b.)

Črnomelj.

22. okt. 1342 se imenuje fara Črnomelj (Schernoemel) in njene podružnice: M. B. pri Treh Farah (in Awa), sv. Martina v Podzemlji, sv. Štefana pod Semičem in sv. Križa na Vinici — vse v oglejski škofiji. (B. 3.)

Dob.

Vajgand (Weygandus), župnik dobski, se imenuje 29. jul. 1345 ob utemeljenji nove kapelanije v Blagovici, v fari dobski (B. 3.); dalje 9. mar. 1347 in 26. nov. 1351 (Vaygandus, plebanus in Hauch). (B. 3.) — L. 1356 je bil župnik Majnhard (Meynhardus). (B. 3.) — 24. okt. 1345 je subdijakon Pirs, sin plemenitega vojnika Pirsia iz Črnelega, dobil dobrniško faro. (B. 3.) — 11. apr. 1476 se je ženin Jurij, Vragov sin iz Črnelega (Rotenpuchel). (A, a.)

Dobrépolje.

Preden je Jurij Andrej Gallenfelski dobil mengeško faro, je župnikoval v Dobrépoljah. Za njim je prišel Ivan Andrej Savletič (Saulletich), ki se je branil apostolsko bulo za kanonično vmeščenje nesti ribniškemu naddijakonu 15. jun. 1693. (B, b.) — 25. jul. 1709 je Henrik Julij baron Brniški (de Berneck) po smrti Tomaža Rennerja prezentoval za beneficij sv. Andreja v Dobrépoljah akolita Hermana Julija bar. Brniškega. (A, b.)

Dobrneče.

Otakar Blagoviški se je bil sicer 28. febr. 1330 odpovedal dobrniški fari (C. 1.), a vender se imenuje 10. dec. 1335 župnik dobrniški in naddijakon Kranjske in Marke (B. 3.) in 21. jan. 1341 župnik dobrniški, ob jednom pa tudi naddijakon

Kranjske in Marke, župnik mengeški in vikarij krašinski. (D, 3.) — Po smrti Ivana Seydlina je dobil to faro subdijakon Pirs, sin plemenitega vojnika Pirsia iz Črnelega, 24. okt. 1345. (B, 3.) — 3. jul. 1480 je župnikoval ondi Kancijan. Vojnik Jurij Turjaški (Auersperger) se je bil polastil nekaj njegovega posestva in patrijarh je naročil 3. jul. 1480 Jakobu Turjaškemu, naddijakonu Slovenske Marke, da naj stvar uredi, župniku Kancijanu pa dovoli, da sme za dve leti iti z doma, če v Dobrničah postavi vikarija. (A, b.)

Dólina.

Vojniku Žigi Sebriacherju, glavarju ljubljanskemu in vse Kranjske, se dovoli 6. nov. 1474. da se sme v kapeli pri mokriškem gradu, kamor ljudje večkrat pribeže pred Turki, in po drugih razdejanih cerkvah okrog gradu, darovati sveta maša na portatilu. (A, a.)

Duplje.

17. dec. 1375 je bil Herman Dupljanski (de Deuplach) župnik v Kovorji. (B, 5.)

Fara pri Kostelu.

Župnik Ivan Grumel se navaja 5. jan. 1480, 10. mar. 1480 in 15. maja istega leta, ko je tirjal nazaj v svojo faro vas Brige (Tiffenpach), katero je bil njegov prednik po krivici izročil reškemu župniku. (A, a.) — 10. mar. 1480 je bil ondi kapelan Gašpar (A, a.) — Po promociji Frančiška Hlopšeta prezentuje cesar 7. maja 1732 za Faro Valentina Perica in, ko je ta odšel, 20. apr. 1734 Jurija Medvedka. (A, b, 7.)

Gorje.

Henrik Gorjanski (de Goryach) je bil l. 1342 župnik v Šmartnem pred Kranjem. (B, 3.) — V Gorjah je bil pa l. 1597 za župnika Vincencij Razza, star 36 let. (A, b.)

Grad.

L. 1597 v Gradu (Vels) vikarij Matija Nussar, star 30 let, in prošt na Otoku (Werdt) nakelski župnik Sebastijan Konstantin Zapoški (Seepacher). (A, b.)

Idrija.

Marko Kune (Cune) dobi 18. dec. 1598, kot kurat v «Nemški» Idriji in magister bogoslovja, od patrijarha dovoljenje, da sme, ker se je več Idrijčanov spreobrnilo, odvezovati od krivoverstva «in utroque foro». (A, b, 4.) — Po smrti Frančiška Latomija prezentoval je 22. maja 1613 nadvojvoda Ferdinand za kapelanijo M. B. v idrijskem gradu Jocliciana Jawnisija. (Izv. perg. listina v A. b. 8.)

Ihan.

Ihansko faro (S. Georii in Jawchan) dobi 9. mar. 1347 od patrijarha Filip, sin Ivana iz Ljubljane, s poveljem, da ga vmešči ali kamniški, ali vodiški, ali dobski župnik. (B, 3.) L. 1356 je bil še ondi za župnika Filip (parochus in Yauchan). (B, 3.) — Imenujejo se dalje: 6. okt. 1480 vikarij Gašpar in duhovnik Jurij Zamperl, ki je hotel prvega spodriniti (A, a), ter l. 1639 župnik Vrban Komatar. (A, b, 4.)

Jesenice.

L. 1597 sta bila na Jesenicah (Häsling): župnik Ivan Plahuta, star 57 let, in kapelan Ivan German, doma iz Istre ali Ilirika, star 67 let. (A, b.)

Kamnik.

Ivan de Bausendis je imenovan kamniški župnik 28. okt. 1330 in 21. jan. 1341. (D, 3.) Dobil je to faro 24. jun. 1327 z dovoljenjem, ker še študira, da jo lahko obdrži, če tudi sedem let še ne postane duhoven, samo da prejme subdijakonat. Posvečen je bil v duhovnika na titel svoje kamniške cerkve v Bologni, kjer je imel meščansko pravico, dne 18. sept. l. 1333. (C, 2.) — Župnik Otakar Blagoviški (de Glogwitz), o katerem smo rekli, da je imel poleg nadbijakonske časti dobrniško in mengeško faro in krašinski vikarijat, imenuje se potem župnik kamniški v naslednjih letih; v septembru l. 1342, ko je resignoval na to faro, a prišel je od patrijarha, čigar kapelan je bil, ukaz na Enhona, loškega župnika, da naj vmešči Otakarja, ali pa njegovega prokuratorja,

na Kamnik (B. 3.); dalje 27. okt. 1344 (B. 3) in 9. mar. 1347 in še poprej 29. jul. 1345, ko je dal z bratom Nikolajem Blagoviškim 8 mark oglejskih denarjev za ustanovitev stalne kapelanije v Blagovici, zato pa prejel zavetniško pravico. (B. 3.) — 15. nov. 1336 naroči patrijarh Jakobu, kapelanu cerkve M. B. pri Kamniku, da naj plača nekemu kupcu sè suknom 12 liber. (B. 3.) — Plemič Ivan Kamniški (de Stayn) pa dobi 4. okt. 1345 od patrijarha dovoljenje, da sme na pustem hribu «Risimberch» v Vipavi sezidati grad. (B. 3.) — Po smrti župnika Jakoba Rainerja je dobil 27. jun. 1476 kamniško faro klerik Jurij Hertenfels, sin Ahacija Hertenfelsa iz Loke, glavarja v gradu «Nouenburg», a ker še ni bil duhovnik, je duh. pastirstvo vodil mesto njega dijakon in magister umetnostij Leonhard Seydel iz Kamnika, dokler ni dosegel Jurij 23. leta. (A. a.) — Leonh. Seydel je bil patrijarhov komisarij in faro je upravljal še 3. avg. 1478 kot duhovnik, sodeč v zakonskih zadevah (A. a), in 9. dec. 1478, ko je poslal kamniškega glavarja Valentina Lambergerja v Videm zarad nekega boja v tupališki cerkvi (A. a.), in 1. mar. 1479, ko se imenuje Seydel, komur je izročena neka preiskava v Kranji, naddijakon Kranjske. (A. a.) — Jurij Kralj je bil 19. dec. 1477 kapelan altarja sv. Ane v farni cerkvi kamniški. (A. a.) — 27. apr. 1479 sta imenovana kamniški župnik Jurij Hertenfelser in njegov oče Ahacij Hertenfelser, kranjski vicedom. (A. a.) — L. 1594 so župniku Matiji Mrcini (Merzina) vzeli faro. (A. b. 7.) Bili so žalostni časi. Kamničani so pisali 3. maja 1595 patrijarhu, da dalj časa nimajo nobenega duhovnika ne pri fari in ne v bólnici, tudi organista ne, in da se širi luteranstvo. (A. b.) Prosili so za faro: trebanski župnik Klemen, ljublj. kanonik dr. Mikec in nek Nepokoj iz Gorice. Nadvojvoda jo je pa podelil Sebastijanu Trebuhanu, ki je bil poprej župnik in naddijakon ribniški; l. 1596 in 1599 se isti imenuje župnik kamniški in naddijakon gorenjski. (A. b.) — Najdemo še sledeča imena: l. 1639 je bil Krištof Plankel apostolski protonotarij, cesarjev svétnik, naddijakon gorenjski, kanonik (senior) novo-

meški in župnik kamniški; istega leta P. Jurij Hugolin, gvardijan v Kamniku (A, b, 4.); l. 1658 Ivan Ludovik Herent vikarij in kapelan (A, b, 4.); l. 1659 kapelan Andrej Kofol (A, b, 4); l. 1683 župnik Ivan Mihael Ferri, naddijakon gorenjski, ki je dobil z bulo od papeža Inocencija XI. «beneficium simplex» pri altarji sv. Duha v farni cerkvi konjiški (A, b, 5.); 30. apr. 1718 in 22. apr. 1730 župnik Maksimilijan Leopold Rasp v Kamniku. (A, b, 7.)

Kočevje.

Grof Oton Ortenburški je sezidal kapelo sv. Jerneja v Mooswaldu in 1. sept. 1339 dobil od patrijarha dovoljenje, da sme ondi vedno imeti kapelana, ki bode maševal, sv. zakramente delil in pokopaval na mooswaldskem pokopališču, kadar bo gotovo. Kapelana naj prezentuje grof kočevskemu župniku v potrjenje. (C, 3.) — 10. jun. 1476 je bil duhovnik Danijel vikarij ali župnik v Kočevji (A, a.); — 6. apr. 1478 se imenuje poljanski župnik Jurij kočevski vikarij (in Hoczueia) in patrijarhov komisarij. (A, a.) — 8. mar. 1479 se je nek Jurij Petrič pritožil pri patrijarhu v imenu vsega kočevskega mesta (A, a.) zoper reškega župnika Martina. — 31. mar. 1640 piše kočevski graščak (possessor domini Cozeuiae) grof N. Kisel, da hoče pod nekim gričem na svojem posestvu blizu Kočevja na kraju, kjer je že mnogo ljudij po noči videlo goreti luči, sezidati cerkev M. B. Patrijarh dovoli, da naj ribniški naddijakon Vaccano blagoslovi vogelni kamen in tudi cerkev, kadar bo dodelana. (A, b, 4.) — L. 1658 dobi Ivan Pogorelec iz Kočevja niže redove. (A, b, 4.)

Komenda.

L. 1599 ondi župnik Jurij Schober (A, b.); l. 1639 župnik Mihael Jeraž (A, b, 4.); — 16. nov. l. 1693 se je mengeški župnik in gorenjski naddijakon J. A. pl. Gallenfels pri patrijarhu pritožil zoper komendskega vikarija in njegovega prednika v službi, Andreja Savletiča, češ, da se drzne soditi sam v zakonskih zadevah, in da neče pri njem prositi

aprobacije za vikarijatsko službo, ker pravi, da malteški red (čigar «Commendator» je pravi župnik komendski in vikarij le njega namestnik) ni podložen oglejskim naddijakonom. Patrijarh je odgovoril, da je to nekaj novega. (A, b, 5.)

Kostanjevica.

8. maja 1480 je bil župnik cerkve sv. Jakoba v Kostanjevici Martin, kolarjev sin iz Mokronoga. (A, a.) — Samostan cistercijenski: Opat Herman je 17. dec. 1375 nekaj ukrenil zaradi samostanu podložne kovorske fare. (B, 5.) — Opatu Konradu je 6. mar. 1480 naznanil Gregorij Loški (de Lack), vikarij videmskega župnika, da je cerkev sv. Ruperta pri Savi tolike škode trpela po Turkih, da ne more plačevati samostanu miznine. (A, a.) 29. nov. 1480 se zopet imenuje opat Konrad; 23. jun. 1692 pa opat Robert priča, da je Ivan Rus pet let služil v sevniški fari, ki je podložna kostanjeviškemu samostanu. (A, b, 5.)

Kovor.

Pri patrijarhu se pritoži 17. dec. 1375 kostanjeviški opat zoper Hermana Dupljanskega, da se je zoper njegovo voljo vrnil in polastil fare kovorske (Keur). (B, 5.) — Pastirovali so ondi: 7. dec. 1478 župnik Simon (A, a.), l. 1597 vikarij Tomaž Gruden in l. 1639 župnik Matija Otava. (A, b.)

Kranj.

Duhovnik Friderik iz Kranja (Craymburch) dobi 11. okt. 1341 nakelsko faro. (D, 3.) Pavel, Martinov sin iz Kranja, prejme 22. apr. 1366 od patrijarha dovoljenje, da sme prejeti sv. redove. (B, 4.) — Za 15. stoletje najdemo celo vrsto duhovnih pastirjev kranjskih, kakor: 10. maja 1474 Valentina, kapelana sv. Leonarda (A, a.); 10. jan. 1475 župnika in apost. protonotarija Prospera Camulija in njegovega vikarija Petra Boldnerja poleg mnogih kapelanov in altaristov (A, a.); Petra Kodeljo, ki je 14. jan. in 13. apr. 1475 imenovan vikarij, 1. nov. 1475 kapelan, 30. apr. 1477 zopet vikarij, 28. maja 1477 nekdanji vikarij, 9. febr. 1478

duhovnik in 18. febr. 1479 kapelan sv. Leonarda, Antona in Florijana v Kranji (A, a.); 30. okt. 1477 Valentina Tuzija, kapelana v bólnici. (A, a.) 18. febr. 1479 Kristijana Lotriča, altarista sv. Jurija (A, a.); 18. febr., 22. mar., 3. maja in 16. jun. 1479 župnika Matijo Operto (A, a.); 22. mar. in 3. maja 1479 duh. pomočnika (divinorum cooperatores) Leonarda ter duhovnika Jurija Josipa (A, a.); 16. jun. 1479 duh. pomočnika Filipa in 25. nov. 1479 duhovnika Gašparja Rutze-ta. (A, a.) — Omenimo naj še Tomaža iz Kranja, ki je bil 28. jan. 1475 posvečen v mašnika, in z l. 1478 kranjskega meščana Kocijana, poslanega v Videm po neko pismo (A, a.) ter Andreja Felmana, ki je postal l. 1595 dijakon. (A, b.) — Ko je bil l. 1589 ljubljanski škof postavil Friderika Klemena za župnika v Kranji, vnela se je pravda med njim in patrijarhom o tem, v čegavo škofijo da spada kranjska fara. Naddijakon Seb. Trebuhar je sporočil patrijarhu, da je Klemen vsiljenec, ker je dobil faro brez pravic. Cesar Maksimilijan je bil patronat nad kranjsko faro izročil ljublj. škofu Kristofu Ravbarju. Na podlagi tega so sklenili sodnik in svétniki kranjski, da vtelesijo faro s privolenjem papeža Julija II. ljubljanski škofiji. Patrijarh je pa ugovarjal, češ, da Kranj nikdar ni bil postavno iztelesen od Ogleja, in če so ljublj. škofje zadobili patronsko pravico, smejo vsled tega le uživati farne dohodke, ne pa postavljati župnikov in lastiti se jurisdikcije. Škof Kranju ostane patrijarh, ki ima pravico od ljublj. škofa za Kranj voljene in njemu prezentovane župnike potrditi. In če je škof ljubljanski od vojvode postavljen za komisarija v verskih zadevah, zarad tega še ni zadobil nikake jurisdikcije. Klemen naj se tedaj izobči, škof pa kaznuje, če ne dokaže svojih dozdevnih pravic — veli patrijarh. (A, b, 4.) — 4. apr. 1675 je bil župnik v Kranji Ivan Mihael Ferri, pozneje župnik kamniški. (A, b, 5.)

Kranjska Gora.

L. 1597 župnikoval je tu Baltazar Breclj, star 40 let. (A, b.)

Krašina.

«Večni» vikarij v Krašini (Craexen) se 21. jan. 1341 imenuje Otakar Blagóviški, ob enem župnik dobrniški in mengeški ter naddijakon Kranjske in Marke. (D, 3.)

Križevo pri Kostanjevici.

25. febr. 1595 je ondi župnikoval Adam Ribič (Piscator). Preden je prejel sv. redove je bil oženjen. — L. 1599 vikarij Krištof Waissingram. (A, b.)

Krka.

L. 1336 je Henrik, sin Filipa s Krke (de Gurcha), dobil faro leskovško. (B, 3.) — L. 1599 je bil na Krki za župnika Jurij Kozlovič. (A, b.)

Leskovec pri Krškem.

Urik, imenovan Cumanus, je bil ondi župnik 30. sept. 1336, odkoder se je menda preselil v Št. Vid pri Stični, leskovško faro je pa dobil Henrik, sin Filipa s Krke. (B, 3.) — 15. mar. 1340 se imenuje Marchil Wolf s Krškega (Gurchfeld). (D, 3.) — 4. dec. 1374 duhovnik Štefan s Krškega (Gurchenveld). (B, 5.) — 14. mar. 1474 duhovnik Peter, župnik v Leskovcu (im Gurkfeld). (A, b.) — Župnik Primož («Dominus Primos, Plebanus in Haselbach») se navaja: 6. nov. 1474; 2. maja 1478, ko mu je bilo ukazano, da naj se na Krškem maše ob nedeljah zopet opravljajo; 22. apr. 1479, ko je zarad svoje starosti prosil patrijarha, da se sodstvo krške fare izroči Juriju Dürerju, naddijakonu Marke kranjske; 11. mar. 1480, ko je poslal kot komisarja k neki pravdi v laški Videm duhovnika Vincencija Molka (Moyleh) s Krškega, in slednjič 21. mar. 1480. (A, a.) — L. 1599 Luka Glauch, vikarij na Krškem (Leskovec). (A, b.) — L. 1659 župnik Matija Bučela. (A, b, 4.) — Cerkev sv. Janeza na Drnovem (Drenaun), podružnica krška, se omeni 22. apr. 1479. (A, a.) — 28. mar. 1677 je grof Thurn, naddijakon dolenski, predlagal, da bi se zaprla stara cerkev sv. Valentina v vasi Straža in izročila v sveten namen. (A, b, 5.) A nekoliko let

pozneje je prosil leskovški župnik dr. Gašpar Funkelsteiner, da bi smel blagosloviti novozidano cerkev sv. Valentina v Straži kakor tudi cerkvi sv. Rozalije in sv. Jožefa pri Krškem. (A, b, 5.) — 23. jun. 1692 je pa isti župnik poprosil patrijarha, da bi kak sosedni škof smel priti birmovat v njegovo faro. (A, b, 5.)

Ljubljana.

Fara sv. Petra: 28. feb. 1330 je bil v Vidmu za pričo Frančišek, imenovan Franklin, duhovnik iz Ljubljane. (C, 1.) — 20. febr. 1332 se je Frančišek iz Ljubljane preselil z brdske fare na Kor. za župnika v Št. Vid nad Ljubljano. (B, 2.) — 26. jan. 1342 je šentpeterski župnik, Jakob Reicheneški, sporočil patrijarhu, da je sezidal kapelo v gradu Reicheneck pri Celji. (B, 2.) — Leta 1356 je bil tu menda župnik Ivan. (B, 3.) — Leta 1475, 10. jan., je bil duhovnik Gregorij iz Ljubljane postavljen za župnika v Ulimji na Štaj. (A, a.)

Hospital ljubljanski: 23. aprila 1472 dovoli patrijarh 40 dnij odpustkov za vse, ki kaj darujejo za hospital M. B. v Ljubljani, kjer se vsprejema in vzreja mnogo dečkov in deklic. (A, a.)

Nemški red: Komendator nemškega reda v Ljubljani prosi 22. okt. 1342 patrijarha dovoljenja, da bi smel naddijakon Kranjske in Marke deliti pravico za izvrševanje duh. pastirstva in oskrbovanje posestev pri cerkvi sv. Petra v Črnomlji in njenih podružnicah: M. B. pri treh Farah (in Awa), sv. Martina v Podzemlji, sv. Štefana pod Semičem in svetega Križa na Vinici. (B, 3.)

Škofija: V nekem dopisu z dne 10. jan. 1475 imenuje patrijarh ljubljanskega škofa svojega sufragana in trdi 1. sept. 1475, da nihče ne sme prositi miloščine v oglejski škofiji, ako ima dovoljenje samo od ljublj. škofa in ne od patrijarha. (A, a.) — 18. nov. 1480 dobi škof Žiga Lamberški od patrijarha pravico, da sme posvetiti tri portatile za savinjsko dolino, ker so Turki v okrožji savinjske provincije porušili in

požgali mnogo altarjev in cerkvâ. (A, a.) — Ker je patrijarh vedno tirjal od ljubljanskega škofa, da mu mora biti podložen, odpisal mu je 11. maja 1589 škof Ivan Tavčar iz Gornjega Grada, opiraje se na bulo papeža Leona, med drugim sledeče: «Quoniam vero in Episcopatus istius Labacensis prima erectione sedes Apostolica ipsam Labacensem Ecclesiam prout et Episcopum sibi ac suae Romanae Ecclesiae immediate subiecit, ac ab omni iurisdictione, potestate et subiectione Patriarchatus Aquileiensis prorsus exemit, quemadmodum pontificiae Bullae expresse testificantur, tum etiam omnes antecessores mei perinde ac ego ipsemet ab eadem sede Apostolica confirmati ac juramento fidelitatis et obedientiae summo Pontifici saltem obstricti fuerint, non liceat mihi propria autoritate in Ill. ac Rev^{man}. D. V., quod proprium sedis est Apostolicae, transferre.» (A, b, 4.) — Žalostne razmere za časa luteranstva v Ljubljani znači pismo, v katerem je poročal ljubljanski kapitelj dne 19. jan. 1589 patrijarhu tó-le: «Apud nos penuria catholicorum sacerdotum et per grassantes haereses sacerdotium venerandum omnino in contemptum vel hominum risum abiit.» (A, b, 4.) In drugo pismo gorenjskega naddijakona iz l. 1595, v katerem stoji: «Reformationis et Constitutionum in omnibus Monialium Monasteriis Carniolae nullus apparet effectus, ingressus liber, obedientia nulla.» (A, b.)

Kranjsko deželstvo (Landschaft): Friderik baron Sevniški (Libertinus de Seunek), glavar Kranjske in Marke, 13. okt. 1336 (B, 3.) in 25. nov. 1338. (B, 3.) — Vojnik (miles) gospod Žiga Sebriaški, glavar Ljubljane in vse Kranjske, se imenuje 6. nov. 1474 in 18. nov. 1480; in dež. vicedom Ahacij Hertenfelser 27. apr. 1479. (A, a.)

Mekine.

Samostan: 29. nov. 1342 kupi mekinska prednica od Nikolaja Nusperškega desetino najstih zemljišč, ležečih v «Socesken, Pugled, Worst et Aycha». Ker so pa fevd oglejske cerkve, dobi Viljem Galenberški od patrijarha ukaz,

da naj jo uvede v ta fevd. Nikolajev prokurator je kapelan Henrik Vranjepeški. (B, 3.) — 26. nov. 1351 se navede Rensich Mekinski (menda plemič), 2. febr. 1356 mekinski nunski kapelan Mainhard. (B, 3.) — Frančišek de Costelluza sacelan v samostanu l. 1595, prednica pa Magdalena Kern. (A, b.) — L. 1599 so bile v samostanu sestre: Lavra Cornetti, prednica, Suzana Gornjegrajska (ab Obremburg), Livija Rizi, Marjeta Röringer, Ana Hren (Chrön) in Elizabeta Walch (A, b.); l. 1639 samostanski kapelan Mihael Ter cel. (A, b.)

Mengeš.

Ko se je odpovedal župnik Lavrencij de Vicomercato s svojim upraviteljem, magistrom Oldradom de Ponte Laudensi, fari mengeški, je papež Ivan XXII., ki je prej kot patrijarh izvedel za izpraznjenje fare, podelil jo s pismom, danim v Avignonu dne 5. sept. 1327. Lombardinu de la Turre, nadduhovniku modociške cerkve v milanski škofiji. Tačas je bil Lombardin še-le subdijakon, a je vender imel dostojanstvo nadduhovništva in papež mu vrh tega dovoli, da sme kot pravi župnik imeti faro mengeško (Mangispurch), ter ga nikakor ne sili, da bi moral sprejeti više redove, samo da po namestniku skrbi za dušno pastirstvo v Mengšu. (B, 2.) Vmestil ga je v Avignonu 29. okt. 1327 Frančišek Gracie, nadduhovnik perugijski in papežev kapelan, v navzočnosti cirkniškega župnika, Tadeja de Palude. (B, 2.) Za prokuratorja si je Lombardin izbral Konradina, imenovanega Gapia de la Turre, klerika cerkve varijanske. Ta je precej 30. okt. 1327 v najem dal od prihodnjega sv. Avgušтина dalje za jedno leto dohodke mengeške fare Frideriku Kolovškemu (Gerlochstayn) za 60 mark starih solidov. (B, 3.) — Nato je imel mengeško faro Ludovik de la Turre, a po njegovi odpovedbi jo je dobil 17. avg. 1335 patrijarhov kapelan Berengarij, Matejev sin iz Catheneta, ter bil isti dan ná-njo vmeščen v Vidmu. (D, 3.) — Novi župnik je dal dohodke fare 17. avg. 1335 v najem cerkljanskemu župniku Sifridu

Vranjepeškemu. (D. 3.) — A menda zato, ker je Sifrid izgubil pravice do Cerkelj, dal jih je vnovič 10. dec. 1335 Otakarju Blagoviškemu, župniku dobrniškemu in naddijakonu Kranjske in Marke, za jedno leto od praznika svetega Avgušтина dalje za 60 mark solidov. (B. 3.) — Zopet drugzega župnika za Mengeš navede listina z dné 5. mar. 1337, namreč magistra Petra, zdravnika (Medicus), de Montepesullano. (D. 3.) — 21. jan. 1341 je pa Otakar Blagoviški poleg naddijakonske časti in fare dobrniške vžival tudi dohodke župniške v Mengši in »večne« kapelanije krašinske. (D. 3.) — 18. dec. 1356 je mengeški župnik Jakob pl. Scheyer po svojem upravitelji Ivanu s Češkega (de Boemia) menjal za svojo faro z župnikom Ivanom pl. Scheyer, ki je imel Ponikvo, faro na Štajerskem, in ob enem kanonikat v Čedadu; 10. apr. 1357 je patrijarh potrdil to zamenjavo obeh farâ. (B. 3.) — Za poznejša stoletja se najdejo v Vidmu zapisani še sledeči mengeški duhovni pastirji: Jurij Kralj, 28. avg. 1473 imenovan »mlaji oficijant« in 8. dec. 1473 vikarij (in Mongesburg). (A. a.) — Josip Sittich, kateri je bil l. 1597 kot beneficijat presv. Trojice v Škofji Loki in kompetent za faro starološko med drugim obdolžen, da je dal l. 1592 beneficij M. B. v Mengšu, kojega je dobil od grajščaka Nikolaja Bonhomo, naslednika dedičev Mengeških, po smrti svojega brata, mengeškega župnika Luke, v najem istemu Bonhomo, dasiravno je bil luteran. (A. b.) — L. 1639 kapelan Andrej Veniger (A. b.). — L. 1659 kapelan Martin Boštijančič (A. b. 4.). — 7. avg. 1692, 16. nov. 1693 in 20. mar. 1694 župnik Andrej pl. Gallenfelški, naddijakon gorenjski, prej župnik v Dobropoljah. Omenimo par notic iz njegovih pisem do patrijarha: »Naddijakonska čast ne daje družih dohodkov, kakor malo honorarov od investitur.« »Mengeško faro ste dejali izpod gorenjskega pod stiški naddijakonat.« »Germanos sine vino idem est, ac pisces sine aqua vivere posse.« (A. b. 4.) — V letih 1712 in 1722 župnik in naddijakon Andrej pl. Flachenfeldski (A. b.). — Prvikrat se najde zabeležena slovenska oblika Mengeš (»Mongus«), brez nemškega »burg«, 11. apr. 1476 (A. a.).

Metlika.

22. okt. 1342 je bila cerkev M. B. pri Treh Farah podružnica črnomeljska, imela je pa svojega duhovnika. (B, 3.). — 11. jun. 1473 je bil pozvan «Commendator» hiše metliških križevnikov, da skaže svoboščine, vsled katerih se odteguje patrijarhovi jurisdikciji. (A, a.) — 6. nov. 1474 se imenuje Viljem, predstojnik bratovščini sv. Rešnjega Telesa v Metliki. (A, a.)

Mirna.

15. dec. 1477 župnik Jakob Turjaški (Auersperger) in njegov duh. pomočnik (socius animarum) Matija (Marin). (A, a.) — L. 1599 župnik Ivan Butalec. (A, b.)

Mirna Peč.

Nekaj zemljišč v tej fari (Honchstain) je prejel 6. nov. 1330 Grifon Čreteški od patrijarha v fevd. (C, 2.) — 6. nov. 1474 se pritožujeta Viljem Pewscher, pravi vodnik mirnopeške fare in kanonik cerkve avgsburške (augustensis), ter mirnopeški vikarij Viljem Plässel, novomeščan, po komisàriji Andreji Hochenwarterji, glavarji celjskem, zoper Jurija, ki je po krivici imel vikarstvo mirnopeško (in Honigstain). (A, a.) — 18. apr. 1595 vikarij Andrej in l. 1599 (župnik ?) Andrej Brezar. (A, b.)

Mokronog.

20. sept. 1473 dobi Jakob, mesarjev sin iz Mokronoga, dovoljenje, da sme prejeti sv. redove. (A, a.) — 8. maja 1480 je bil Martin, sin mokronoškega kolarja, župnik v Kostanjevici. (A, a.)

Moravče.

6. jan. 1474 je Leonard, Matejev sin, župnik moravški, kapelan in vedni gost (continuus commensalis) ljubljanskega škofa Žige, dobil od patrijarha dovoljenje, da sme postati mašnik. (A, a.) — L. 1639 Vrban Scheuer, župnik, in l. 1658 Jernej Leitgeb, kapelan v Moravčah (in Infer. Carniolia!). (A, b, 4.)

Mošnje.

L. 1345 dobi za Otonom, ki je odšel župnikovat na Solnograško, faro sv. Andreja v Mošnjah klerik J. sin Ivana Sweulina iz Loke. (B. 3.) — L. 1597 župnik Jurij Lausser, star 35 let. (A. b.)

Naklo.

Nakelski župnik postane 11. okt. 1341 Friderik iz Kranja. (D. 3.) — 16. febr. 1346 dobi faro Nikolaj Seydlin, sin Klemena od Visoke Mitnice, akolit praške škofije, na predlog grofa Ortenburškega, in kamniškemu župniku Otakarju Blagoviškemu se ukaže, da ga vmesi. (B. 3.) Isti dan prejme tudi dovoljenje od patrijarha, da ga sme posvetiti kateri škof koli. Oprosti se tudi od bivanja v Naklem, kar se mu ponovi za dve leti 14. okt. 1348. (B. 3.) — L. 1597 vikarij (župnik) Sebastijan Konstantin Zapoški (Seepacher), ob enem prošt na blejskem Otoku, star 47 let, in kapelan Krištof Paradiž, star 25 let. (A. b.)

Nevlje.

L. 1595 je izgubil to faro župnik Avgustin. (A. b.) — L. 1649 je gorenjski naddijakon Jurij Scharlichius vmestil pri sv. Juriju v Nevljah za vikarija Mateja Vido, ki je bil porojen l. 1627. Silil se je za to službo tudi Anton Usar iz ljublj. škofije. (A. b. 4.) — Po smrti Matije Kovača pa prezentuje 31. apr. 1718 kamniški župnik M. L. Rasp za vikarijat v Nevljah, ki je v njegovi fari, Mateja Lavrenca Peterneka, magistra umetnostij in modroslovja. (A. b.)

Novo Mesto.

V Novem Mestu (Rudolfsberd, aliter in Nova Civitate) je bila l. 1472 bratovščina presv. Rešnj. Telesa. (A. a.) — 6. nov. 1474 je Franciškina Gratzer darovala ondotnemu franciškanskemu samostanu nekaj letnih dohodkov od zemljišč. Imenuje se tačas Novomeščan Viljem Plässel, vikarij mirnopeški. (A. a.) — 11. apr. 1476 je meščan Martin Czige, patron novomeškega hospitala (de oppido Nova Civitate in

Marchia sclauonica), po smrti Jurija Pileatorja (Klobučarja) prezentoval duhovna Jurija Skrileta za kapelana hospitalske kapele M. B. v Novem Mestu in je bil tudi od patrijarha v Vidmu potrjen. (A, a.) — 27. jan. 1477 najdemo Novomeščana, duhovnika Jakoba, in zopet 2. maja 1480 kot župnika na Ponikvi. (A, a.) — 18. apr. 1595 se pa imenujejo ti-le novomeški kapelani: Mihael Stöberger, Baltazar, Mihael in Jurij Zajec. (A, b.)

Osilnica.

Kneginja Turjaška je predlagala 12. febr. 1718, ker je župnik Franc Kozlar dobil drugo faro, za Osilnico Jakoba Schleimerja. (A, b.)

Planina.

Hasperški grad ima 20. apr. 1476 Baltazar Wagen. Več udov njegove družine je pomrlo za kugo. Pred smrtjo so napravili volila za novo cirkniško cerkev, skupaj okrog 40 ducatov. Drugih 40 ducatov ima Baltazar na posodo od cerkve sv. Marjete, ki je podružnica cirkniška, a oboje se brani plačati. (A, a.)

Podbrezje.

L. 1597 je bil Martin Plahuta, star 40 let, vikarij kranjskega župnika v Podbrezjah. (A, b.)

Podzemelj.

22. okt. 1342 se našteje cerkev podzemeljska (S. Martini apud Culpam), sè svojim duhovnikom, med podružnicami črnomeljskimi. (B, 3.)

Polhov Gradec.

Hertlin Pograjski (de Bilchgratz) se imenuje 15. okt. 1338. (B, 3.) — Herman Pograjski, vazal oglejske cerkve, pa prosi 7. mar. 1339 patrijarha, da bi ga investoval v fevde, ki jih ima od njega. (B, 3.)

Poljane.

L. 1597 župnik Jurij Pušar, že starček; l. 1639 župnik Anton Tropina; l. 1682 župnik Karol Codelli; 27. avg. 1718.

ko je Andrej Blaznik odšel župnikovat v Škofjo Loko, prezentuje frizinški škof patrijarhu za poljansko faro Ignacija Ruparja in 29. jul. 1742, po smrti Ivana Bernardina Bogataja, pa dotedanjega žirovskega župnika Mihaela Mraka. — Ivan Skubic, krščen v Poljanah 4. maja 1657, je bil v mašnika posvečen l. 1682. (A, b.)

Postojna.

15. avg. 1331 je vojna četa patrijarhova, iz postojinskega okraja zbrana, bila v Slavini. Poveljnik jej je bil Karlevarij de la Turre. (B.) — 9. okt. 1473 je v Postojni bil župnik duhovnik Pavel, kateremu je patrijarh dal neki ukaz zarad Martina Tolepa in njegove žene. (A, a.)

Preddvor.

14. jan. 1475 je bil ondi za duhovnega pomočnika Jurij Josip (*Socius divinatorum in Cuelein*). — 9. dec. 1478 se pové o nekem človeku, ki se je do krvi tepel v cerkvi sv. Klemenca v Tupaličah (*Tupalicz*), podružnici kranjske fare. (A, a.)

Préserje.

11. apr. 1351 je bil Konrad Gornjegrajski (*de Obremburga*) patrijarhov kapelan stalni vikarij cerkve sv. Vida v Kamniku (*Stayn*), v fari cirkniški. Cerkev sv. Marjete v Borovnici spada v njegov vikariat. (B, 3.) — L. 1375 je pa Ulrik, imen. List iz Kamnika, stalni vikarij cerkve svetega Vida v Préserjih (*in Stayn*), ki je podružnica cerkve M. B. v Cirknici in njej neposredno podložna. (B, 5.) — 29. avg. 1658 očak Janez dovoli bistrskemu priorju Ludoviku Cirijanu, da sme blagosloviti vogelni kamen za cerkev, ki jo misli sezidati na čast sv. Jožefu v Préserjih (*in Pretter, in superiori Carniolia*). (A, b, 4.)

Radeče.

16. jan. 1477 magister Gašpar, župnik v Radečah in patrijarhov komisarij. (A, a.)

Radovljica.

L. 1345 je prejel radovljiški župnik Ulrik grof Ortenburški od patrijarha dovoljenje, da sme prejeti vse svete redove od kogar hoče. (B. 3.) A kmalu potem je umrl in za njim je dobil faro duhovnik Jakob Radovljiški 26. dec. 1346. (B. 3.) Ta Jakob je bil poprej župnik pri sv. Nikolaju v «Nueclendorfu» na Kor. in na njegovo mesto je prišel 16. febr. 1347 Jurij Radovljiški. (B. 3.) — Henrik, sin Friderika iz Radovljice, dobi 1. nov. 1348 faro sv. Andreja «in Pribatio». (B. 3.) — Dijak Ivan, sin Jurija Radovljiškega, prosi 18. jun. 1357 spregléda zaradi nezadostne starosti. (B. 3.) — 25. okt. 1367 je bil župnik ondi Huebern. (B. 4.) — Baltazar Radovljiški je imenovan 17. sept. 1478 župnik pri sv. Mariji Magdalení na Bregu blizu Maribora in 18. nov. 1480 naddijakon savinjske provincije. (A, a.) — L. 1597 so naštetí trije radovljiški kapelani, namreč: Krištof Muhavec, Ivan Skočir in Krištof Paradiž. (A, b.)

Ribnica.

Župniki: 12. maja 1472 duhovnik Klemen (Rector Ecclesiae s. Stephani in oppido Reiffnitz in districtu Marchiae sclauonicae), ki je bil 11. jun. 1473 poklican od očaka v Videm, da dokaže, zakaj bi bil izvzet od njegove jurisdikcije. (A, a.) — Po njegovi smrti je dobil faro 9. avg. 1476 Tomaž Freinperger. (A, a.) — Naddijakon Sebastijan Trebuhán 18. apr. 1595. (A, b.) — 31. mar. 1640 ribniški naddijakon in župnik F. M. Vaccano. (A, b.) — Po smrti slavnega naddijakona Ivana Ludovika Schönleba se imenuje naddijakon in župnik ribniški Tomaž Renner l. 1693, ko se je z gorenjskim naddijakonom pričkal zaradi tega, pod čegavo oblast da spada Cirknica; 3. dec. 1699, ko mu je bilo ukazano, da naj po smrti patrijarha Delfina vsi ribniški duhovni obhajajo tri dni mrtvaške obrede z biljami, absolucijo in zvonjenjem, kakor kadar umrje kdo iz avstrijske hiše. Enako se je vršilo tudi po drugih cerkvah v naddijakonatu. Po Rennerjevi smrti je cesar prezentoval, kot patron fare, dr. Ivana Krstnika

Sigonija 26. jan. 1709. (A. b.) — 18. jun. 1724 je bil Ludovik Kobal župnik ribniški in naddijakon dolenski. (A. b.) — Izmed drugih duhovnikov se omenjajo: Matija Marin 10. jun. 1476 subdijakon in 18. nov. 1480 mašnik v Ribnici (A. a.); 18. mar. 1479 duhoven Friderik Valpurger, kapelan altarja sv. Herm. in Fort. v ribniški farni cerkvi in očakov komisarij (A. a.); 5. jan. 1480 vikarij Ivan Pehlar in kapelan Jakob (A. a.); 6. okt. 1480 duh. pomočnik Erazem (A. a.) in 22. avg. 1618 beneficijat Luka Knafelj. (A. b.) — 18. jun. 1724 prezentuje Ludovik Gundakarij grof pl. Kobencelj, grajščak ribniški in zaščitnik (advocatus) ondote farne cerkve, po smrti Leopolda Ferdinanda grofa pl. Kobenceljna, prošta ljubljanskega in beneficijata presv. Rešnj. Telesa v Ribnici, za ta beneficij ribniškega župnika Kobala. (A. b.) — Od starejih ribniških gradnikov (Castellani) smo izpustili Leonarda, ki je bil 10. dec. 1473 sodnik v ribniškem mestu in mu je bilo ukazano, da naj skrbi, da bode Ivan Pruča, ki je okradel ob času, ko so Turki napadli Ribnico, pušico, kjer se je nabiral denar zoper Turke, in pušico bratovščine presv. Rešnj. Telesa, vrnil denar župniku (A. a.); in Žigo Pyersa 11. maja in 10. jun. 1476. (A. a.)

Reka Kočevska.

Župnik Melhior je dobil v svojo faro od kostelskega župnika vas Brige (Tiffenpach), ki je zdaj v morovški fari. Za njim je prišel v Reko (Riech prope Koczeuiam) za župnika Martin Cunque, ki se večkrat imenuje od 6. mar. 1478 do 15. maja 1480. (A. a.) — 18. mar. 1479 se omenjata tudi podružnica sv. Antona s ključarjema ter bratovščina M. B. v farni cerkvi reški. (A. a.) — Po smrti župnika Andreja Eckerja je prezentoval 29. dec. 1722 Henrik knez Turjaški za Reko Jakoba Schleimerja. (A. b.)

Rova.

19. dec. 1477 je bil Andrej Hohenwart s Kolovca (Gerlochstain) cesarski kastelan v Spodnjem Celji. (A. a.)

Sela pri Šumberku.

19. mar. 1478 Ivan, oficijal na Šumberku. (A, a.)

Selca.

Župniki: l. 1597 Jernej Namor, star 30 let; l. 1639 Gašpar Telban in 31. maja 1658 Mihael Žerovnik. (A, b.)

Semič.

22. okt. 1342 je bila semiška cerkev (s. Stephani sub monte Syems) še podružnica črnomeljska, a imela je svojega duhovnika, katerega je vmeščal patrijarhov naddijakon nad Kranjsko in Marko. (B, 3.)

Slavina.

15. avg. 1331 je stala v Slavini vojna četa patrijarhova. Poveljnik jej je bil Karlevarij de la Turre. (B.) 10. novembra istega leta obljubi patrijarh Pagan vojniku Viljemu Pišaškemu (de Piscatz) dati 200 mark solidov vojne odškodnine, ne zaveže se pa plačati kaj za njegovo rešitev iz vjetništva, ker je slavinski grad brez njegovega dovoljenja izročil nasprotnikom. (B.) — 25. apr. 1477 je rečeno o duhovniku Andreji Vipavskem (de Vipaco), da je bil nekdanj vikarij v Slavini, v tržaški škofiji. (A, a.)

Smlednik.

L. 1356 je bil na smlejskem gradu za kastelana Martin. (B, 3.)

Sovra.

25. febr. 1335 je bil v Čedadu sovrski župnik Friderik (Fridericus. Plebanus s. Stephani de Czaewer). (C, m.) — L. 1597 je živel na Sovri duhoven Augustin Tomadec, star 57 let. (A, b.)

Spodnji Tuhinj.

L. 1639 vikarij Pavel Jugovec. (A, b.)

Stara Loka.

Župniki: Encho de Alzey a dobi 21. nov. 1336 za tri leta oproščenje od rezidencije (B, 3.); v septembru l. 1342

mu ukaže patrijarh, da naj vmesti Otakarja Blagoviškega na kamniško faro (B, 3.) in potem se imenuje kot župnik loški še l. 1345. (B, 3.) — Hilprand de Hak, župnik 8. nov. 1357. (B, 3.) — Pankracij Ecker se navaja večkrat, n. pr.: 10ega mar. 1473, župnik ali «večni» vikarij v patrijarški cerkvi loški, kateri je patron frizinški škof; 10. jun. 1473 v neki pravdi z loškim mestom; istotako 10. maja 1474 in večkrat v l. 1475 in slednjič 3. maja 1479. (A, a.) — Gašpar Freudenschuss, prošt ljubljanski, oglejski naddijakon za Gorenjsko in župnik loški, je bil l. 1597 med drugim tožen, da po nemško pridiguje in le malokdaj «slauonice». (A, b.) — L. 1639 župnik Andrej Hafner. (A, b, 4.) — 12. nov. 1660 župnik Oktavij Amigon. (A, b, 4.) — 28. febr. 1678 in 27. junija 1682 župnik Andrej Kudazul (Hudačut). (A, b.) — Po njegovi smrti prezentuje 27. avg. 1718 frizinški škof za loško faro poljanskega župnika Andreja Blaznika (A, b.) in po smrti Blaznikov 13. nov. 1728 Frančiška Leopolda Kalina. (A, b.) — Izmed drugih duhovnikov staroloških se omenjajo: 16. junija 1375 oficijant Jakob, imenovan Mušič (Museum) (B, 5.); 3. maja 1479 duh. pomočnik (Cooperator diuinorum) Barthim (A, a.); l. 1597 vikarij Frančišek Latomus, star 57 let, in duh. pomočnik Ivan Fuzius, star 43 let (A, b.); l. 1599 provizor Josip Sittich (A, b, 4.); l. 1658 vikarij Tomaž Heisich in duh. pomočnik Matej Pevec (A, b.) — Mašniki so postali Ločani: l. 1659: Janez Križaj, Gregor Žontar, Mihael Mrcina, Mihael Pintar, ter Mihael Volk dijakon in Martin Križaj subdijakon. (A, b, 5.) Da smeta biti posvečena od kogar hočeta, sta dobila pravico Ločana: Josip Križaj 28. febr. 1678 in Štefan Zamejec 27. jun. 1682, prvi porojen 9. jan. 1656 in drugi 24. dec. 1657. (A, b, 5.)

Stari Trg pri Ložu.

Oton Loški (de Los) se imenuje 15. okt. 1338. (B, 3.) — Oton in njegovi sinovi dobé 13. febr. 1342 od patrijarha loški grad v fevd. (B, 3.) — A 26. avg. 1342 sta bila investovana na grad Lož Herman in Jurij Verdenstajnska.

(B. 3.) — Faro (Los) podeli patrijarh 2. jun. 1351 Konradu Fridberškemu, duhovniku solnograške škofije. (B. 3.) — Duhovnik Henrik Tuler iz Loža se imenuje 4. dec. 1374. (B. 5.) — Na prošnjo Dyeca Verdenstajnskega, loškega glavarja, dovoli 21 febr. 1341 patrijarh, da se sme pod loškim gradom vsako leto obhajati sejem. (D. 3.) — Duhoven Jurij Klamperle je imenovan vikarij v Ložu 12. maja 1472 in 20. jan. 1473. ko mu je generalni vikarij Angelus de Feltre naročil, naj gleda, da se ne bode širilo po fari prešestvo, ker so Turki mnogo zakonskih ženâ odvedli v sužnost. (A. a.) — 12. maja 1472 je bilo ukazano loškemu sodniku Crisonu Čudku, naj plača za večno luč v kostnici cerkve svetega Mihaela v Ložu, kakor se je zavezal. (A. a.) — Po smrti Pavla Suenka je dobil faro Lož, podložno dolenjskemu nad-dijakonu, 12. avg. 1736 Filip Jakob Uršič. (A. b.)

Stari Trg pri Poljanah.

8. nov. 1475 se je pritožil župnik Jurij, da mu delajo silo gradnik (Castellanus) Nikolaj Fuitlander (in Polano) ter njegov pisar Ivan in Matija in Mihael Godec, ker so napadli župni dvorec. in, ko ravno župnika niso našli, odvedli in za deset dnij zaprli njegovo staro postrežnico. Patrijarh je vsled tega napadnike izobčil 11. maja 1476. (A. a.) Imenuje se župnik Jurij še 24. jun. 1476. 6. apr. 1478 in 5. jan. 1480. (A. a.)

Stičina.

Samostan: Patrijarh Bertrand je posvetil 20. okt. 1336 v kapeli sv. Pavlina v Čedadu stiškega opata Ivana, ki je obljubil Bertrandu in naslednikom: «subjectionem, reverentiam et obedientiam secundum regulam s. Benedicti.» (B. 3.) — 1. dec. 1357 imenuje patrijarh stiškega opata Petra svojim kapelanom. (B. 3.) — 10. maja 1480 bil opat Ulrik (A. a.) in 5. maja 1687 opat Ivan, ki je dal duhovnu Ivanu Rusu pravico spovedovati po farah, ki so vtelesene samostanu, in odvezovati od cerkvenih kaznij in pridržkov. (A. b. 5.)

Sveta Katarina.

Plemenitnik Nikolaj Hertenberški je 19. nov. l. 1336 obljubil patrijarhu, da se bo vrnil v njegovo ječo do 1. febr. prihodnjega leta, in da potem pod glóbo 200 mark ne bode ubežal. (B, 3.)

Svibno.

15. mar. 1340 se imenuje plemič Rudolf Svibenski (de Sarfenberch). (D, 3.) — 6. jun. 1342 je bil pa za župnika v Svibnem Henrik. (B, 3.)

Šent-Jakob pri Savi.

25. okt. 1367 je bil Veydlin, sin Veydlina s Pešate, prošnjik za vipavske fevde. (B, 4.)

Šent-Jernej.

Župnik Danijel se je 11. maja 1476 pritožil zoper ribniškega grajščaka Žigo Piersa, da je naredil škodo cerkvi sv. Jerneja. (A, a.)

Šent-Jurij pri Kranji.

L. 1363 je prosila velesovska prednica patrijarha, da naj potrdi duhovna I. za stalnega vikarija pri cerkvi ali kapeli sv. Jurija blizu samostana, nad katero ima od nekdanj patronat. Patrijarh ga potrdi in ukaže vodiškemu župniku, naj ga vmesti. (B, 4.) — 7. maja 1473 dobi župnik Jurij Kesleker dovoljenje, da sme iti za jedno leto za upravnika (negotiorum gestor) v opatijo ali samostan M. B. v Gornji Grad, v ljubljanski škofiji, ako postavi na svoji fari sposobnega vikarija. (A, a.) — 9. nov. 1476 župnik ali «večni» vikarij Ahacij Hysenhausen. (A, a.) — Nov župnik v Šent-Jurij je prišel l. 1595. (A, b.) — Župnik Oktavij Amigoni se omenja l. 1639, 24. apr. 1658 in 28. nov. 1658, ko dobi dovoljenje, da sme blagoslavljal cerkve, a l. 1660 je bil menda že župnik loški. (A, b.) — 28. apr. 1658 kapelan Bernard Butec. (A, b, 4.) — Po smrti župnika Ivana Marna prezentuje velesovska prednica 5. okt. 1723 za župnika Jakoba Vidmarja. (A, b.)

Šent-Lovrenc na Temenici.

L. 1599 kapelan Ivan Werkhih. (A. b.)

Šent-Rupert.

V fari Šent-Rupert («in Crailaw = Škrljevo») je dobil 6. nov. 1330 vojnik Grifon Čreteški nekaj kmetij od patrijarha v fevd. (C. 2.) — Po smrti župnika Grifona je dobil 13. okt. 1336 faro od patrijarha Bertranda Konrad iz Gleisdorfa, klerik sekovske škofije, ki je bil ondi še 25. nov. 1338. (B. 3.) — Župnik Jakob Turjaški (Auersperger) se večkrat imenuje od 25. nov. 1474, ko je dobil faro, do 18. nov. 1480; tega leta je imel poleg župništva tudi čast naddijakonstva za Slovensko Marko (Dolenjsko). (A. a.)

Šent-Vid nad Ljubljano.

Ivan, pokojnega Ditriha Vipavskega sin, menja 20. febr. 1332 za šentvidsko faro s Frančiškom iz Ljubljane, župnikom brdskim na Koroškem. (B. 2.) — 14. nov. 1336 je bil duhovnik Friderik ondi za župnika (B. 3.) in 9. maja l. 1375 Mihael (B. 5.)

Šent-Vid pri Stičini.

Patrijarh je dal 25. apr. 1335 faro sv. Vida (in Marchia sclauonica) po smrti župnika Friderika Čreteškega za dve leti v najem Volfigu (Wlvingo), kapelanu Grifona Čreteškega, pod pogojem, da opravlja ondi duh. pastirstvo in dobiva dohodke fare, patrijarhu pa plačuje na leto po 50 mark solidov. (C. m.) — L. 1336 je patrijarh ponudil faro leskovškemu župniku Ulriku, imenovanemu «Cumanus», in naročil Otakarju, naddijakonu Marke in Kranjske, naj ga vmesti. (B. 3.) — 23. jun. 1339 je bila fara zopet brez župnika. (C. 3.) — Vikarij Henrik je poročil 26. nov. 1351 očaku o neki tatvini, katero je naredil v ondotni cerkvi Rensich Mekinski. (B. 3.) — 25. okt. 1367 župnik Hesler. (B. 4.) — 6. nov. 1330 je Grifon Čreteški v tej fari dobil nekaj kmetij od patrijarha v fevd. (C. 2.)

Škocijan pri Turjaku.

Teodorik baron Turjaški in gospod na Šumberku prezentuje za Škocijan 1. okt. 1626 ljubljanskega kanonika Baltazarja Burzerja, ker se je fari odpovedal župnik Peter Lerchinger. (A, b.)

Škofja Loka.

Klerik I., sin Ivana Sweulina iz Loke, je postal l. 1345 mošenjski župnik. (B, 3.) — Jurij Lamberger se imenuje 10. jun. 1473 glavar in kastelan mesta Loke. Pritožil se je 27. apr. 1474 zoper njega in loško starešinstvo župnik Pankracij Ecker, ker so izvolili novega učitelja (scolasticum), ne da bi bili njega vprašali. (A, a.) Vlekla se je ta pravda še naslednje leto. — 4. apr. 1474 dobi Jakob Reichior iz Loke od patrijarha dovoljenje, da sme, ker je dovršil studije na dunajski akademiji, prejeti višje redove od padovanskega škofa. (A, a.) — 17. jun. 1476 je dobil klerik Jurij Hertenfels, sin Ahacija Hertenfelsa iz Loke, glavarja v gradu «Nouenburg», kamniško faro. (A, a.) — 6. mar. 1480 je bil Gregorij iz Loke vikarij farne cerkve videmske pri Krškem. (A, a.) — Beneficijat presv. Trojice v Škofji Loki je bil od l. 1586 do 1597 Josip Sittich. Tožili so ga, da je pokopal v kripto, koder je prej ležala ustanoviteljica beneficija, svojega brata Volbanka Sitticha. Ta beneficij je ustanovil Volbank Schwarz s svojima soprogama. Beneficijata, ki je imel v adventu vsak dan zorno mašo v kapeli, je volil frizinški škof in potrjal patrijarh. (A, b.) — Ivan Skočir, star 27 let, je bil l. 1597 kapelan pri sv. Jakobu v Loki, odkoder je šel v Radovljico in na njegovo mesto prišel Jakob Šubec, star 29 let. (A, b.) — Isto leto so dozidavali mestno cerkev sv. Jakoba. (A, b. 4.) — Vikarij v loškem mestu, Lavrencij Rotar, je postal 29. jul. 1742 žirovski župnik. (A, b.) — O samostanu klaris imamo sledeča izveštja: L. 1597 je bila opatica Ursula Gosar, stara 46 let in v redu 35 let (A, b.); l. 1639 opatica Suzana. (A, b.) — 19. maja 1714 je umrla prednica Marija Ana roj. pl. Hohenwart in mesto

nje je bila potem izvoljena Marija roj. Petričevič. (A, b.) — 12. nov. 1660 je sporočil loški župnik, da je pred kratkim pogorel samostan sv. Klare v Loki in da mislijo novega zidati zunaj mesta, kar se pa vender ni zgodilo. (A, b.)

Šmarije.

23. jun. 1339 je bila fara («Harlant») izpraznjena. (C, 3.) — 24. jul. 1375 je župnikoval Jakob, pred njim je bil pa v Šmarijah vikarij Matija iz Ljubljane, imenovan Malop ali Malolip. (B, 5.) — 19. sept. 1476 se imenuje duhovnik Ivan vikarij «in Harlandt» (Lanišče). (A, a.)

Šmarjeta.

23. jun. 1339 je bil vikarijat brez duhovnega pastirja. (C, 3.) — L. 1337 (?) je postavil patrijarh, na priporočilo belocerkovskega župnika Viljema, duhovnika Verijanta iz Ljubljane za stalnega vikarija pri podružnici v Šmarjeti, spadajoči pod faro Bela Cerkev. (B, 3.) — 7. maja 1375 je bil menda ondi vikarij Jurij. (B, 5.)

Šmartno pri Kranji.

Župnik Vorlicus Boianus, doma iz Čedad, je menjal za šmartinsko faro s Friderikom, župnikom pilštanjskim, 30. apr. 1331. (C, 1.) — 10. avg. 1342 je župnikoval Henrik Gorjanski (de Goryach). Ustanovil je tačas beneficij pri kapeli sv. Marjete, ki je že od starih časov sezidana na Šmarjetini Gori, a le malo obiskana. Založil je glavnico, da bode mogel stalni kapelan sv. Marjete od tega živeti in cerkvi služiti. Tega kapelana smejo postavljati šmartinski župniki. (B, 3.) — 28. febr. 1351 je bil v Šmartnem za župnika Oton Paysan. (B, 3.) 6. mar. 1351 je isti imel v najemu vipavsko faro (B, 3.); 11. maja 1351 je bil zarad te najemščine poklican v Ljubljano pred namestnega naddijakona Kranjske in Marke na odgovor. (B, 3.) Imenuje se isti župnik še 16. jun. 1375. (B, 5.) — L. 1597 je župnikoval ondi Jakob Hauman. (A, b.)

Šmartno pri Litiji.

6. nov. 1474 in 30. jan. 1476 se imenuje duhoven Jurij, sin Štefana iz Litije, bivajoč v Trebnem. (A, a.) — 19. sept. 1476 je bil v Šmartnem (ad S. Martinum prope Luthiam) za župnika Štefan. (A, a.) — Za vikarijem Pankracijem, ki se je preselil v Čatež pri Kostanjevici, je prišel tjekaj Vit l. 1480. (A, a.)

Šmihelj pri Novem Mestu.

29. nov. 1336 dobi po smrti župnika Otona na prošnjo Ivana Henrika, grofa Goriškega in Tirolskega, faro Šmihelj (S. Michael in Marchia prope Meychaw) Ivan pl. Reypach (B, 3.), ki je ondi župnikoval še 19. mar. 1339. (B, 3.)

Toplice.

Na priporočilo Hermana Čreteškega je dobil cerkev M. B. v Toplicah Karol, in ko se je ta odpovedal jo dobi 15. mar. 1340 Peter Farmanov iz Ljubljane. Vmestil ga je šentvidski župnik. (D, 3.) — Po Petrovi smrti dà patrijarh 25. okt. 1342 kapelo M. B. v Toplicah (Töplitz) na prošnjo Hermana Čreteškega Ulriku, Blaževemu sinu, ter v njegovem imenu investuje Fritmana Sevniškega. (B, 3.)

Trebelno.

Patrijarh Pagan dà plemenitemu vojniku Grifonu Čreteškemu (de Reutenberch), glavarju goriškega okrožja, v fevd nekaj kmetij v Slovenski Marki, namreč v farah: Šent-Vid, Šent-Rupert, Trebno in Mirna Peč, 6. nov. 1330. (C, 2.) — L. 1335 je umrl Friderik Čreteški, župnik šentvidski na Dol. (B, 3.) — Pred 15. mar. 1342 se imenujeta Herman in Leupold Čreteška (D, 3.) in 25. okt. 1342 Herman, Jakob, Bertold, Ortolf, Leupold in Grifon Čreteški. (B, 3.) — L. 1599 je bil pri Sv. Petru za župnika Matija Arzt. (A, b.)

Trebnjo.

Omenili smo že, da je tudi v fari trebanski dobil Grifon Čreteški nekaj zemljišč v fevd 6. nov. 1330. (C, 2.) —

23. jun. 1339 je bila fara izpraznjena. (C, 3.) — 27. mar. 1595 je Friderik Klemen bil župnik, naddijakon v Trebnem za Dolenjsko pa 5. dec. 1597 in l. 1599, ko je bil razglasil po dolenjskem naddijakonatu sveto leto. (A, b.)

Tržič.

L. 1597 župnik Gašpar Jenčič, star 53 let (A, b.), in l. 1639 župnik Tomaž Podgortin (?). (A, b.) — L. 1692 so tržiško faro oddajali gospodje Brniški (de Werneg) kot gospodarji «Neuhaus». (A, b. 4.) — Župnik Anton Kristan je umrl ondi 2. apr. 1710, in po njegovi smrti je udova Marija Renata Barbo z Neuhaus kot patrona fare prezentovala 22. apr. 1710 Gašparja Königa. (A, b.)

Vače.

Duhovni pomočnik Primož Pavlič na Vačah (in Wotsch) je bil 28. avg. 1473 tožen, da je storil krivico svojemu župniku (perpetuo Vicario) Blažu Prašičku in zaradi tega klican v Videm na odgovor. Ker na drug poziv z dne 27. okt. 1473 ni hotel priti, izreklo se je nad njim slovesno izobčenje. Po vseh farnih cerkvah škofije so med sv. mašo zapeli in utihnili zvonovi, sveče se prižgale in pogasile in potem se razglasila ljudstvu obsodba. 8. dec. 1473 je dobil Jurij Kralj, vikarij v Mengšu, dovoljenje, da sme od izobčenja odvezati Primoža Pavliča, ker se je poravnal s svojim župnikom. (A, a.) — L. 1639 je bil na Vačah za kapelana Baltazar Schibad in l. 1659 za župnika Matija Jenko. Vače so se takas prištevale Dolenjskemu. (A, b.)

Velesovo.

L. 1639 je bil župnik Ivan Tavčar; 21. avg. 1725 je prednica župnika magistra modroslovja, Ivana Filipa Mlakarja, predlagala za faro cerkljansko. (A, b.) — Samostan («Monasterium Vallis s. Mariae in Michelsteten») je vže l. 1363 po prednici prezentoval župnike za vtelešene fare. (B, 4.) Dominikanke so si same volile prednico in patrijarh jo je čez osem dnij potrdil, ako se med tem časom nihče nij zoper

njo pritožil pri naddijakonu. (A. a.) — Izvoljene so bile: 12. maja 1475 Jera (A. a.); 21. dec. 1692. po smrti Ivane Paradeiser, 54 let stara Marta Gall, katero je vmestil Andrej Gall, župnik in naddijakon celjski (A. b. 5.); 16. mar. 1716 se imenuje prednica Ana Katarina pl. Petteneck in po njeni smrti je bila 12. okt. 1722 izvoljena Marija Antonija pl. Scherenburg, ki se omenja še 5. okt. 1723 in 21. avg. 1725.

Vinica.

Viniška cerkev (s. Crucis in Weintz) se imenuje 22. okt. 1342 v oglejski škofiji kot podružnica črnomeljska s svojim duhovnikom. (B. 3.) — 15. maja 1480 je bil ondi za župnika Baltazar (Plebanus in Vinnea). (A. a.)

Vipava.

20. febr. 1332 je Ivan, pok. Ditriha Vipavskega sin, zapustil Šent-Vid nad Ljubljano ter nastopil zamenjeno faro Brdo na Koroškem. (B. 2.) — 8. mar. 1335 je sicer Ivan resignoval na Brdo, a faro zopet dobil od patrijarha Bertranda. (B. 2.) — 15. okt. 1338 je bil v Vipavi navzoč Bertold Vipavski. Vpričo njega je patrijarh ondi podelil Spodnji grad vipavski Galonu, sinu vojnika Volbanka Stegbachskega, mejnega grofa v Istri, po smrti Almerika Vipavskega, ki je prej še v tem gradu stanoval. (B. 3.) — Gornji grad vipavski, katerega so nekdanj imeli sinovi plemiča Ofona Kostanjeviškega, dà patrijarh 28. maja 1342 v fevd Rajneriju Picerne. (B. 3.) — 6. jul. 1342 dà patrijarh vipavski grad Albertu, grofu goriškemu. (D. 3.) — V oktobru l. 1342 in 15. okt. 1344 se imenuje Almerik, vipavski župnik, s svojim prokuratorjem Ivanom Vipavskim. (B. 3.) — Vipavec Herhlin Kranpergar je bil sezidal stolp pred vratmi Spodnjega gradu, kjer stoji na jedni strani hiša Ayntzlinova, na drugi Struzarjevih dedičev in na tretji teče reka Vipava. Ker stoji stolp na patrijarhovem posestvu, dobi ga Herhlin v fevd v oktobru l. 1342. (B. 3.) — 15. okt. 1344 se navaja

Ivan pl. Trautmansdorf, kapelan pri cerkvi M. D. v Logu (in Augea). (B, 3.) — Hrib «Risimberch» pri Vipavi je bil sicer pust, a za grad pripraven, zato dobi 4. okt. 1345 plemič Ivan Kamniški dovoljenje od patrijarha Bertranda, da sme ondi sezidati grad. (B, 3.) — Vipavsko oskrbnništvo dà patrijarh Bertrand 26. jan. 1346 Herbonu Šneperškemu. (B, 3.) — Vipavski župnik Friderik je bil dal dohodke svoje fare za dve leti v najem za 46 mark solidov šmartinskemu župniku Otonu Paysanu in vipavskemu vikariju Ulriku «de noua domo». Pritoževala sta se najemnika zoper njega pri patrijarhu 6. mar. in 11. maja 1351. (B, 3.) — Konrad Ostroviški in Friderik Buchensteinski se tudi nekaj pritožujeta zaradi vipavske fare 2. jun. 1351. (B, 3.) — 25. okt. 1367 prosi patrijarha za vipavske fevde Veydlin, sin Veydlina s Pešate. (B, 4.) — O Andreji iz Vipave je rečeno 25. apr. 1477, da je bil nekđaj vikarij v Slavini. (A, a.) — Imenujejo se dalje: 18. avg. 1477 vikarij Jakob in Andrej Fabri, kapelan M. B., sv. Leonarda in sv. Barbare v Vipavi. To kapelanijo je ustanovil Viljem Paumkircher. (A, a.) — 22. sept. 1478 kapelan Andrej in vojniki ter vipavski glavar Leonard Herbersteiner. (A, a.) — 11. apr. 1480 duhoven Pavel, zornik Gregorij in vikarij Jakob. (A, a.) — 19. apr. 1480 duh. pomočnik Jurij iz Vipave in Gregorij Kurnik, zornik v Vipavi. (A, a.) — 19. febr. 1595 vikarij Matej Forstner. (A, b.) — L. 1659 kapelan Ivan Bapt. Cauce. (A, b, 4.) — 2. avg. 1724 podeli Ivan Baltazar Raufftelshofen, prošt v Strassburgu na Koroškem, po smrti Ivana Friderika pl. Schweiger-ja vikarijat Vipavo Dominiku Repiču. Prošt trdi, da ima vsled papeževe bule vse pravice nad vipavsko faro, ker je vtelesena prošnji «polnim pravom», in da je on nje župnik. (A, b.)

Višnja Gora.

Duhoven Herman Višnjegorski je postal l. 1472 za Jakobom Dachauerjem župnik cerkve sv. Jurija v Gotovljah (Guetendorf), v savinjski dolini. (A, a.)

Vodice.

Po smrti župnika Gregorija je dobil v majniku l. 1337 vodiško faro magister Josip. (D, 3.) — 9. mar. 1347 je bil za župnika drug Gregorij, čigar upravitelj je bil Mainhard, nunski kapelan v Mekinah. (B, 3.) — Za tem Gregorijem je dobil faro 2. febr. 1356 Elija Celjski (Helyas de Cylia). (B, 3.)

Vranja Peč.

Sifrid Vranjepeški (de Rabensperch) 17. avg. 1335 župnik cerkljanski in najemnik mengeške fare. (D, 3.) — V listini od 29. nov. 1342 se imenuje Henrik Vranjepeški, kapelan v mekinskem samostanu, prokurator Nikolaja Nusperškega (B, 3.) in 19. okt. 1341 duhovnik Henrik Vranjepeški, patrijarhov kapelan. (D, 3.)

Zagórze.

Župnika: l. 1639 Tomaž Grohar in l. 1658 magister Adam. (A, b.)

Zgornji Tuhinj.

L. 1639 vikarij Ivan Šlibar. (A, b.) — 22. apr. 1730 prezentuje kamniški župnik Rasp po smrti Matije Dimica za vikarija Antona Žerovnika. (A, b.)

Žiri.

L. 1597 župnik Mihael Motko, star 33 let. (A, b.) — Ko je župnik Ignacij Rupar odšel v Poljane, prezentoval je 27. avg. 1718 frizinški škof za žirovsko faro Bernardina Bogataja, ki je tudi šel župnikovat v Poljane in umrl ondi l. 1742. (A, b.) — Istotako se je njegov naslednik Mihael Mrak preselil v Poljane in mesto njega je prezentoval škof 29. jul. 1742 škofjeloškega vikarija Lavrencija Rotarja. (A, b.)

Žužemberk.

18. nov. 1480 je ondi župnikoval duhoven Kancijan (A, a.) in l. 1599 Anton Porenta. (A, b.)

Še nekoliko drobtinica za nameček! Neki zapisnik brez letnice, ki je bil pa najbrž pisan okrog l. 1600, nam pové,

koliko da je imel patrijarh podložnih škofov, ter katere fare da so bile podložne posamnim samostanom in drugim, in slednjič nam podâ pregled naddijakonotov s farami.

Suffraganei Patriarchae:

Episcopi: Patavinus, Vicentinus, Veronesis, Tridentinus, Comensis, Tervisinus, Cenetensis, Bellunensis, Feltrensis, Concordiensis, Tergestinus, Justinopolitanus, Aemoniensis, Parentinus, Pollensis, Petenensis.

Capitulum in Foro Julii habet parochias (et eligit vicarios): s. Odorici Tulmini, s. Viti in Monte, s. Mariae in Idria, s. Bartholomaei in Cerchina, s. Mariae de Chinisa, s. Danielis de Volzana, s. Udalrici de Pletio, s. Mariae de Caporeto.

Kostanjevica ima fare: Sv. Križ, Čatež, Mokronog, Kostanjevica, Videm pri Savi, «Rayz», «Suchelberg» in Sevnica. Opat vóli, odpošlje in potrdi stalne vikârije za dušno pastirstvo farâ. V sodnih zadevah so podložni dolenskem naddijakonu.

Stičina ima vtelešene fare: Dobrniče, Žužemberk, Krka, Višnja Gora, Šent-Vid, Šmarije, Prežganje (farni vikarijat, nastal iz Šent-Vida), Šmartno pri Litiji (f. vik., iz Šent-Vida), Bela Cerkev, Šempeter (vik.), Šmarjeta (vik.), Raka (vik.) in Škocijan (vik.). Razmere med samostanom in podložnimi farami so kakor pri Kostanjevici.

Novomeški kapitelj: Dostojanstvenika sta: prošt in dekan. Dekana voli prošt v soglasji s kapiteljnom; istotako štiri kanonike, katere potrjuje patrijarh. Kapitelj voli si tri kapelane in jih potrdi. Podložne so mu fare: Šmihelj, Šent-Rupert in Mirna Peč.

Naddijakoni so: v Gorici, Beljaku, Celji (in *Districtu Savinae et Campi Dravi*), Ribnici (in *Dominio Gotscheviae*), kamniški (vel *Super Carniole*) in dolenski (*Infer. Carniole, nunc Praepos. Novamestensis*).

Pod gorenjski naddijakonot spadajo fare: Kamnik, Nevlje, Sp. Tuhinj, Zg. Tuhinj, Komenda, Cerklje, Velesovo, Šenčur, Kranj z vikarijati: Podbrezje, Križe, Kovor in Pred-dvor; dalje Trzič, Zaspi, Loka, Selca, Poljane, Žiri, beneficij

na Holmcu, Mengeš z vikarijati: Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol; fara Moravče, kapelanija Mekine, fara Cirknica z vikarijatoma Planina in Préserje; Dovje, in slednjič trije samostani: loški, velesovski in mekinski.

Dolenjski naddijakonat obsega fare: Novo Mesto, Krško (fara in beneficij sv. Martina v krškem gradu), Žužemberk, Krka, Toplice, Soteska, Trebno z vikarijatoma Sv. Križ v Gabrniku in Mirna; Videm pri Savi, Šent-Jurij na hribu, kapelanija Podpeč (Gallenstein), Šmarije, kapel. Višnja Gora, Prežganje, Šent-Vid, Šmartno, Čatež (pri Kost.), Sv. Križ (pri Kost.), Kostanjevica (mesto), Raka, Škocijan, Dol (?), Mokronog, Mirna Peč, Šmihelj, beneficij novomeški, Zagorje, Bela Cerkev, Rajhenberg.

Ribniškemu naddijakonatu se prištevajo fare: Ribnica, Lož, Bloke, Škocijan pri Turjaku, Dobrépolje, Kočevje, Mozelj, Črmošnjice, Poljane, Kostel, Osilnica, Reka, Steberk (Lož).

Na Kranjskem se je vedno spreminjala razdelitev oglejske škofije gledé na naddijakonate in njim podložne fare. Zato predstoječe beležke niso natančne in se tudi popolnoma ne vjemajo s tem, kar pové P. Hitzinger o cerkveni razdelitvi Kranjske v Klunovem arhivu. Da nekoliko pomagam razrešiti to zamotano stvar, pridenem tu še kronologično vrsto vseh naddijakonov, katere sem našel omenjene po furlanskih arhivih.

Archidiaconi Carniole et Marchie:

Otakar, 10. dec. 1335 (župnik dobrniški); 30. sept. 1336; 5. jan. 1341 (Otakar Blagóviški, župnik dobrniški, mengeški in kapelan krašinski); 19. okt. 1341; 6. jun. 1342; 13. jan. 1345; 10. dec. 1345; 30. apr. 1351. — Gerard Ljubljanski, 5. mar. 1337. — Ivan (pl. Scheyer) 28. febr. 1351 (župnik v Ponikvah na Štaj.) 2. jun. 1351; l. 1356 in 1375 (v Mengšu).

Vicearchidiaconus Carniole et Marchie:

Gregorij, 11. maja 1351, župnik v Šent-Paternijonu na Koroškem.

Archidiaconi Carniole (Gorenjsko):

Kancijan, 18. jan. 1474; 24. mar. 1474; 12. maja 1475 (Archidiaconus Constrictus super. Carniole); 8. sept. 1475.

11. apr. in 25. jun. 1476; 30. okt. 1477; 9. febr. 1478 Kancijan (Vidovec), župnik cerkljanski; 17. sept. 1478. — Pankracij (Archidiaconus super. Carniole), 1. sept. 1475. — Leonard Seydel 1. mar. 1479, vikarij v Kamniku, in 3. maja. 4. maja in 25. nov. 1479.

Archidiaconi Superioris Carniole:

Gašpar Freudenschuss, prošt ljublj. in župnik loški, 27. mar. 1595. — Sebastijan Trebuhau (ž. v Kamniku) 5. dec. 1597 in l. 1599. — Gašpar Bobek, ljubljanski prošt, 26. febr. 1625. — Krištof Plankel, župnik kamniški in kanonik novomeški, l. 1649. — Jurij Scharlich l. 1649. — Mihael Ferri (ž. kamniški) l. 1683. — Jurij Andrej pl. Gallenfels, župnik mengeški, 6. jul. 1692, 16. nov. 1693 in 20. mar. 1694. — Andrej pl. Flachenfeld, župnik mengeški, l. 1712 in 1722. — Leopold grof Petazzi 11. avg. 1739. — (5. sept. 1650 je bil Mihael pl. Kumberg, škof kristopolitanski, imenovan vizitatorjem «utrius Carniole».)

Archidiaconi in Carniola in Marchia, seu Marchie Carniole, seu Marchie Sclauonice (Dolenjsko):

Jurij Dürre: 19. mar. 1478; 2. apr. 1479 in 21. maja 1480. — Jakob Turjaški, župnik v Šent-Rupertu, 3. jul. in 18. nov. 1480.

Archidiaconi Inferioris Carniole:

Polydorus, župnik celjski in prošt novomeški, nad. dijakon štajerski in dolenski, 18. apr. 1595. — Fridefik Klemen, župnik v Trebnem, 5. dec. 1597 in l. 1599. — Grof Thurn (prošt novomeški) 28. mar. 1677.

Archidiaconi Ribnicenses:

Sebastijan Trebuhau 18. apr. 1595. — F. M. Vaccano 31. mar. 1640. — Iv. Lud. Schönleben, za njim pa Tomaž Renner (nad 18 let) 3. dec. 1693 in l. 1699. — Ludovik Kobal, župnik ribniški in naddijakon dolenski, 18. jun. 1724.

Archidiaconi Saunie:

Wylthanus, župnik v Konjicah, 26. mar. 1335. — Ulrik, župnik sevniški, 7. maja in 2. okt. 1375. — Baltazar Radovljiški 18. nov. 1480. — Andrej Graf, naddijakon celjski, 21. dec. 1692.

O človeški kugi na Kranjskem.

Spisal Ant. Koblar.

Iznenadjeni smo gledali lansko zimo, ko se je nalezljiva bolezen, hripa, z železnično hitrostjo pripeljala iz severo-vzhoda, drla skoz Evropo in obiskala mesto za mestom, vas za vasjo, hišo za hišo. Hripa se je sicer naglo razširjala, a morila nij, in zato se je ljudje niso bali. Mnogo jih je bilo tedaj, ki so se še dobrovoljno nasmehnili, ko so mogli reči: Imam že «favlenco»!

Vse drugače je pa bilo, ko se je v preteklih stoletjih glasilo po Evropi: «Kuga se bliža!» Strahú so ljudje zatrepetali in obledeli, kadar so zaslišali to besedo. Kaj še-le, ko je grozna morilka jela daviti po bližnjih hišah! Takrat je človeški rod prav vedel, da je hudo na svetu. Dandanes živimo, kakor v raji, in komaj vemo, kaj se pravi — gorjé! Lehko se reče, da je kužna kosa spravila po Slovenskem veliko več ljudij pod zemljo, kakor turški meč. Da ne stoji zastoj v litanijah prošnja: Kuge — reši nas, o Gospod! — naj pričajo nastopne vrstice.

Na Kranjskem kuga pač res nij tako strahovito morila, kakor drugod, n. pr. na Spodnjem Štajerskem, koder je o nji dolgo zgodovino napisal č. g. župnik M. Slekovec.¹ A tudi za našo deželo je bila ta šiba božja večkrat silno občutljiva. Izpregovorili bomo najprej nekoliko o kugi sploh in potem, kdaj da se je plazila po kranjski deželi in ob njenih mejah.

¹ Lepo zahvalim na tem mestu blagodušnega gospoda pisatelja, da mi je blagovolil svoj rokopis poslati v porabo. Drugi podatki za ta spis so zajeti iz Valvazorja, iz deželnega, škofijskega in kapitelskega arhiva v Ljubljani.

Prikazovala se je kuga pod raznimi znamenji. Navadni začetek je bil, da je bolnika jela boleti glava, v prsih in trebuhu pa žgati kakor ogenj. Vnele so se mu oči, jezik in grlo, in besnel je marsikdo, tako ga je mučila žeja. Ves pobit je postal bolnik, ne-le od strahu pred grozno smrtjo, ampak tudi, ker se je vse kuhalo po njem, kakor bi gorele čutnice. Kmalu so se izpustile pod pazduhama, za ušesoma, na vratu in pod kolenoma podolgaste, temnovišnjeve in zelo boleče otekline, iz katerih so se razvile velike bule (buboni), ki so se po smrti večkrat odprle. Drugi bolniki so po celem životu postali obsuti z belimi mozolji, ki so v kratkem očrneli in žgali kot žareče oglje. Napravljala je kuga še drugačne učinke. Jeden se je dolgo krvavo potil. Drug se je zgrudil kakor od strele zadet in umrl na poti. Zopet drug je izdihnil dušo, ko je hudo kihnil, in odtod je navada, da še zdaj pravimo pri kihanji: «Bog pomagaj!» Primerilo se je tudi, da so komu noge otekle in odgnile. Pa naj so bila znamenja te bolezni še tako različna, nasledek je bil skoraj vedno isti, namreč gotova smrt, ki je prišla v nekoliko dneh, ali celo v malo urah, po neznanskih težavah ubogega bolnika. Prebolel je le kjekateri, ako so se mu kužne bule za časa srečno prenojile.

Kužni mrlič je bil strašen videti. «Črna smrt» — takó so imenovali kugo — mu je pustila ostudne, črne maroge na truplu in ga vsega izpremenila. Iz nosnic in ust mu je vrela črna kri, in iz odprtih bul se mu cedila smrdljiva sokrvica. Kmalu mu je začelo meso kipeti kakor kvas in razširjati tako grozen smrad, da živa duša nij mogla ostati blizu. Najeli so brž domači kakega pogumnega moža za pogrebca. Prišel je z dolgim akom (železnim kaveljnom na dolgem drogu), da je z njim potegnil mrliča iz hiše in ga tako tiral do jame, katero so izkopali na vrtu za hišo, ali pa na bližnem polji zunaj vasi. Mrliča je potresel z živim apnom in zagrebel. Cesarske postave, ki so branile razširjanje kuge, so bile sicer ostre, a mnogokrat jih ni bilo mōči izvesti. Za drag denar včasih ni bilo dobiti človeka, ki bi pokopal smrdljive mrliče. Bolezen je bila pa tako nalezljiva, da je neredko za jednim mrličem

izmrta cela hiša. Zatorej so kužna trupla večkrat ležala nepokopana po polji in goščah, da so ja trgali psi in divje zveri, ali pa so gnila tedne in mesece po zapuščenih hišah. Kupe človeške gnilobe so čez dolgo z motikami izgrabili ali pa rajši zažgali cele koče, da je vse skupaj zgorelo.

Na določenem kraju zunaj vasi so bile izkopane jame, kamor so včasih privlekli več mrličev naenkrat. Na blagoslovljenih pokopališčih, ki so ležala takrat še navadno okrog farnih cerkvâ, kužnih niso smeli pokopavati, da bi se bolezen še huje ne razširila med ljudi, prihajajoče v cerkev. Ko je kuga ponehala, so postavljali, v opomin na grozno šibo božjo in v blag spomin rajnim, na grobišča kužnih žrtev one kamenite križe ali stebrasta znamenja, katera še danes semtertje vidimo stati sredi samotnega polja. Razlikujejo se od navadnih znamenj po posebni konstrukciji. Na okroglem ali oglatem stebru čepi visoko gôri mala, štirioglata kapelica z naslikanimi svetimi podobami. Vdolbena letnica nam časih razodene oni strašni čas, kdaj da je ta kraj postal grobišče. Vidiijo se zdaj še taka znamenja pri Srednji Vasi blizo Kranja, ob poti med Rodico in Mengšem in na neštevilnih drugih krajih po slovenskih tleh. Mimo njih gredé težko kdaj vošči kdo večni mir pokojnim prednikom, ki ondi čakajo vstajenja, ker so leta izbrisala vse spomine izmed ljudij. Čudijo se le, ako slučajno naleté po takih krajih pri kopanji zemlje na kup človeških kostij, in menijo, da so turške.

Kakor pogrebcev, nedostajalo je ob času kuge tudi strežnikov in zdravnikov. Jetnike so izpuščali, da so kužnim stregli. O kranjskih zdravnikih se do polovice 16. veka komaj sme govoriti, ker je do tačas samo Ljubljana imela jednega, ki je pa nosil na vratu vso deželo. Ker ni mogel tako naglo prijahati v Kranjsko Goro in na Belokranjsko, prosil je deželne stanovce, naj ustanové še jedno zdravniško službo, kar se je čez nekaj let zgodilo. Novo Mesto je dobilo l. 1569 svojega prvega doktorja. Navadne ljudi so zdravili mazači in brivci po svojem umu in z domačimi sredstvi. Zdravniki so se branili priti h kužnim, da so po nekod morali pripeljati vklenjene. In če so

prišli, kako so bili čudno našemljeni in zavarovani, da bi ne našli kuge! Nosili so dolgo haljo iz povoščenega sukna ali platna in velike jirhaste rokavice. Obraz so si zagrinjali z obrazino (larfo), ki je imela všito veliko nosnico in steklene očali. V nosnico so nadevali različnih močnih dišav, kakor: limone, melise, mete, pelina i. t. d. Okuženih se nikdar niso dotikali z roko, ampak s palico so jih tipali in dajali ukaze. Bežalo je pred temi «kljunači» staro in mlado že od daleč.

Poskušali so priprosti ljudje zoper kugo razna in mnogo-krat kaj čudna zdravila. Pa tudi doktorski recepti iz onih časov kažejo, na kako nizki stopinji je stala takrat še zdravilska véda. Za bule so rabili razne obliže in priporočali so bolnikom piti trjakov in podleskov čaj. Vladni ukaz z dne 18. sept. 1738, ki stoji že na vrhuncu modrosti, priporoča zoper kugo sledeče sredstvo: «Vzemi rutice, mete, rožmarina, lavendlja in pelina, vsacega po jedno pest, ter dva bokala dobrega vinskega kisa. Osem dnij naj stoji v posodi na solncu, ali pa grej v gorkem pepelu. Potem precèdi in prideni dva lota kafre. S to tekočino drgni vsak dan senci in nosnici in si izpiraj usta!» Drug ukaz se je glasil: «Kadar prideš domov, se preobleci. Vrhno obleko brž operi, ali pa jo drži nad ognjem. Boj se pa volnate in kožuhaste obleke, ker vleče strup ná-se. Škodujejo govedina, sadje, kumare, sir in vse sladčice. Dobro je pa piti staro vino. Kos ovsenega kruha, namočenega v kis, naj vedno visi v sobi. Kadar se je posušil, naj se sežgè in obesi drug kos. Dobro je tudi, če si daš puščati.»

Vse to ni še tako nespametno in smešno. Ali kaj so priporočali zoper kugo poprej včasih celò zdravniki! V neki zdravniški knjigi 16. veka najdemo zapisane sledeče pomočke: Na tešče pij svojo vodo, «ker to prežene iz želodca gnilobo in odprè jetra in čreva». Če čutiš, da je zrak okrog tebe okužen, drgni se pogosto ob kozla, ki hudo smrdi, ali pa pojdi duhat zrak na stranišče. Zelo čislano zdravilo je bilo «zlató jajce» ali «kraljevo jajce» imenovano, ker so ga tudi kralji vživali. Pripravi se takó: Iz kurjega jajca izcèdi skoz

majhno luknjico beljâk in skôz-njo nasuj v lupino k rumenjaku žafrana. Potem jajce spêci v gorkem pepelu, zdrôbi in pri-mešaj raznih tvarin, vzlasti dobrega trjaka, in to zmes zavživaj.

Nekaj časa so kot najbolje sredstvo zoper kugo slovele krastače ali krote. Zdravniki in drugi so jih lovili med šmar-nimi mašami, češ, da ta žival posebno dobro vleče ná-se kužni strup. Natikali so jih na količke in sušili na solncu, potem pa drobno stolkli. Prah stolčenih krastač so gospôda in kmetje nosili v svilnatih mešičkih na srčni jamici. Nekateri so si pa obesili tudi cele krote okrog vratu. Drugi so jih kuhali na mleku ali kisu in vse skupaj pojedli, ali pa na obližih nama-zane devali na kužne rane. Tukaj se vidi, kako se neveden človek posluži v veliki sili vsakega sredstva za rešitev, naj si bo še tako nespametno.

Kadar je pretila deželi kuga, razglašali ste duhovska in deželska gosposka razne ukaze za nje odvrnitev. Ko se je bila čez 25 let prestanka zopet zanesla kuga v ljubljansko škofijo l. 1624, zapovedal je škof Tomaž Hren molitve in sprevide in opoludne po jeden četrt ure zvonjenje po vseh cerkvah z vsemi zvonovi. Od starca do dojenčka, pravi škof, naj vsi pokleknejo, kadar zaslišijo zvonjenje in molijo sledeče molitve:

«V' tim Iméni Boga † Ozheta: inu † Synu inu Svetiga † Dvhâ: Amen.

Molitva kadar se Poldné, tu je Jesuseva lozhitva inu britku Smèrtnu saspajne sgony:

Tëmma je poštâla, kadar fo Jesusa Judji krishâli bily: inu ob ti Devéti urri Jesus glafsnu v'pije: Moj Bug, moj Bug, kaku fi ty mene sapustil? Jnu s' nagneno glavô je on Dufho pustil. Tedaj edan is mej Sholnerjou je s' lanzho ali Sulizo njegovo Stranu presunnil: inu precej je vunkaj tekla kry inu Voda.

Satu my prerevni vbogi Grešhniki tebe, ô Gospod vfmi-leni Jesvs, molimo inu sahvalimo: Sakaj fkusi tvoj S. Krish, fkusi tvoje britku têrpléjné, inu nedolshno tvojo Svêto Smèrt,

fi ty nass vfeh, inu ta Vuss vólen Svějt reñhil. Vfmili se tédaj tudi zhes nafhe velike réve, inu nam pomagaj. O Světi Bvg: ó Světi mozhni Bvg: ó Světi inu presSmětni Bvg vfmili se ty zhes nass. Amen.

Ena Drvga S. Molitviza.

O vfigamogozhi dobruťliui Bvg, vfmileni Jesv Christe, jeft tebe prořsim, jokajozh, řkusi to veliko neisrezhenó britkuřt tvojga S. Těplějna, kateru fi ty sa me na S. Krishi těrpil: ner vezh pak ob ti urri, kadar se je tvoja sveta, draga, shlahťna, zartana Dufhiza od tvojga Světiga Shivota lozhila: Vfmili se tudi zhes mojo v'bogo greřhno Dufhizo, kadar se ona bode od mojga grěřhniga Tellěřsa (lozhila) rovnala: De tvoj S. Krish, inu tak velik marter, na meni, inu drusih vbogih greřhnikih sgublen ali s'obřtojn nebode. Amen. Amen.

Collecta ali Molitviza.

O ty vezhni, preřtrařhni, vřigamogozhi Bvg, tebe my s' řtrennim Sěřzom pohlevnu prořřimo, poglědaj na letó nafho révno Fárro inu tvojo nevredno greřhno Drushinizo, sa katéro je N. G. Jesus Christvs, v hude pregrěřhne roké, se rad inu Volnu hottil isdati, inu Martro S. Krisha těrpěti: kateri ř' tabó shivy inu krajluje v' edinřtvi S. Duhá en Bvg řkusi vse vézhnořti inu u' véžhnořti. Amen.»¹

Potem naj vsi klečé molijo ře oče nař, čeřčeno si Marijo in vero, ter naredé sv. kriř. Odrařčeni naj večkrat prejmo sv. zakramente, pogosto molijo sv. rořni venec, časté naj radi Mater bořjo in řkropé naj se z blagoslovljeno vodo.

řkofijski ukaz z l. 1713 se je glasil: Po četřt ure naj se vsak dan zvoni z vsemi zvonovi zjutraj ob devetih in zvečer ob osmih. Verniki naj molijo tačas po pet očenařev in pet čeřčeniř Marij, da bi Bog umaknil zagrořeno řibo. Po jutranjem zvonjenji naj se bere sv. mařa pred izpostavljениm

¹ Te molitve je řkof Hren l. 1624 s svojo roko spisal v «Diurnale», ki se hrani v ljubljanskem řkofijskem arhivu. Pozneje je pristavil: «In hunc finem S'avicae á nobis confectae preculae Deo bene propitio per Vniversum recitatae Episcopatum fructum retulerunt minime contemnendum ut anno 1599.»

sv. Rešnjim Telesom. Po maši naj se opravijo še: rožni venec, litanije in molitve zoper kugo. Tri dni naj bo post in duhovni pastirji naj v pridigah živo opominjajo ljudstvo k poboljšanju. Tako so ukazali vsi škofje avstrijski. L. 1714 je ljubljanski škof zapovedal zvonjenje zoper kugo prestaviti od devete ure na sedmo zjutraj. Še dandanes zvoni ob sedmih zjutraj z vélikim zvonom pri vseh cerkvah po Kranjskem.

Ko je v septembru l. 1715 še hudo divjala kuga po sosednji deželi, je za nje odvrnitev bila oznanjena v Ljubljani procesija, ki je šla iz stolnice v cerkev sv. Jožefa, patrona kranjske dežele, k bosonogim avguštincem. In naslednje leto so bile zahvalne službe božje, ker so bili Kranjci obvarovani kuge.

Vladinih ukazov imamo iz 18. stoletja cele kupe in reči se mora, da se je vse storilo za omejitev bolezni. Na gotovih krajih, posebno ob deželni meji in pri večjih mestih, so postavljali kolibe za kontumac. Zastržili so mejo proti okuženi deželi z vojaki. Ostro je bilo prepovedano, stopiti čez mejo na Kranjsko po malih gorskih stezah. Zato so taka pota zasekali ali sploh napravili nehodna. Ako dotične mestne ali zemljiške gosposke tega niso zvršile, plačati so morale po 300 cekinov glôbe. Vse ladije na Savi in Kolpi, ki niso stale pod nadzorstvom, ležale so vedno na suhem. Posebno pazno so stražili vojaki pri jezovih, da niso ljudje vhajali. Vsak ptujec je tedaj moral priti po glavni cesti. In koliko ceremonij je prestal predno ga je straža pustila potovati dalje. Pri njegovem prihodu na mejo se je najprej zakuril ogenj, da je plamen švigal med njim in med stražo. Od daleč so obojni vpili, kaj da hočejo. Bolni popotniki in taki, ki so prišli iz okuženega kraja, so se zavrnili. Zdravi so se pa morali izkazati s spričevalom ali «fede», da so nesumljivi. Potem so šli po šest tednov v kolibo za kontumac, predno so smeli iti dalje. Če je kdo v teh kolibah obolel za kugo, prepeljali so ga v 200 sežnjev oddaljeno bólnico, vsi kontumacovani so pa znova morali nastopiti svoje priprtje. Kadar je prišla pošta (n. pr. l. 1715) iz Celovca ali Beljaka na vrh Ljubelja, obesiti

je morala vsa pisma na dolgo ranto in ja takó pomoliti čez mejo kranjski deželni straži. Ta je pisma odprla in ja dobro prekadila nad brinjevim plamenom ali pa nad očetnim soparom, da je zadušila v njih kužnino, in potem ja je sama zapečatila in odposlala. Kontumac je prestalo tudi razno blago. Platno so na meji preprali in posušili. Suhe sadeže, kavo, riž i. t. d., so presušali po šest tednov; zavitke so oprali, ali pa sežgali in naredili nove. Prepovedano je bilo prevažati kože, kožuho-vino in plahte. Denar so zdrgnili, ker papirnatega še niso poznali, z milom in soljo, češ, da je denar najbolj nevarna stvar, zato ker gre med ljudmi in se ga od potnih rok najlože prime kuga. Še celo zaboje boroveljskih pušk, ki so bile namenjene iti skoz Kranjsko, so na meji odprli in s puškami streljali, da so razkužili cevi, in potem so jih položili v nove zaboje.

Sv. pismo nam pové, da je bil Bog s kugo pomoril 185 tisoč Sanheribovih vojakov zarad bogokletstva. In pričanje je bilo splošno vsa stoletja, kadar se je bližala kuga v deželo, da je Bog stegnil šibo svoje jeze v kazen ljudem za grehe. Bogokletje, zanemarjanje božje službe in nečistost so se jim zdeli prav posebni vzroki te kazni. Zato so se pa tudi cesarski patentí zoper kugo pričenjali z opomini k molitvi in poboljšanju. Še l. 1738 je ukazala deželna vlada na Kranjskem, naj se opravljajo pobožnosti po odredbi škofa in gorenjskega naddijakona, da se odvrne kuga, in ljudje naj gredó k spovedi, da se operó velikih grehov.

Poleg tega je postava velevala: Ogní se prej ko mogoče od kuge napadenega in beži iz okužene hiše! Vsled tega je bil pregovor med ljudmi: Če gre kuga v deželo, kupi si par močnih črevljev in beži tako daleč, da se ti strgajo podplati. Plemenitniki so res brž pobegnili iz mest in pozaprlí se po svojih gradovih, kamor niso z lepa spustili ptujca. Če se je bližal grádu berač prosit milodara, streljali so nanj, da so ga odpodili.

Pač jih je mnogo zapustilo grešna pota, ko je okrog in okrog trkala na vrata črna smrt, ali nekaj hudobnežev je tačas kar zdívjalo, da jih je morala svariti gosposka. Zadnje ure,

preden jih napade kuga, so menili, da morajo vtopiti se v samopašnosti in pijančevanji. A ravno taki so res najhitreje pocepali pred kugo.

Če se je prikazala kuga v mestu ali vasi, prišla je naglo straža in nihče ni smel več stopiti iz okuženega kraja in nikdo ne čez prag hiše, koder je bil na vratih narejen z apnom bel križ — znamenje, da notri že roji morilka. Zaprli so vsakega, kdor je količkaj prestopil postavo. Po sobah in ulicah se je zapovedalo pridno snažiti. Hiše so prekaljali z brinjem in po dvoriščih so kurili grmade.

Za verne kmete je bilo to najbolj žalostno, da so bili ločeni od farne cerkve, če se je kuga lotila vasi. Take okužene soseske so dobile časih svoje dušne pastirje, ki so kontumacovanim opravljali službo božjo pri njih podružnici. V lopi pred cerkvico se je postavil altar in verno ljudstvo je nekoliko oddaljeno bilo zbrano pod milim nebom k najsv. daritvi. Lehko se misli, kako da so ljudje v taki stiski klicali na pomoč Boga in svetnike in delali slovesne obljube. Za kužne patrone so si izbrali Marijo Devico, sv. Roka, ki je sam poskusil kaj je kuga, sv. Boštjana, sv. Barbaro, sv. Rozalijo in druge. Po raznih krajih so postavljali tem svetnikom na čast altarje in nove cerkve. Omenimo naj le treh cerkvâ, ki so se postavile na Kranjskem na čast sv. Roku, namreč v Dravljah pri Ljubljani, pri sv. Roku v fari šentvidski na Dolenjskem in na Tolstem Vrhju v fari šentjernejski. Hervard Wuseth, posestnik Gracarjevega Turna, je radodarno l. 1682 odstopil na omenjenem griču toliko svojega posestva, da je na njem sezidala srenja cerkvico na čast zavetniku kuge. S koliko gorečnostjo in s kakim uspehom da so zgradili cerkev sv. Roka v Dravljah ob strašni kugi l. 1646, hočemo spregovoriti pozneje bolj obširno.

Slišali smo, da je bil čudno oblečen zdravnik, ko je hodil obiskovat kužne, a ni se včasih dosti od njega razlikoval mašnik, ko jih šel je previdet. Bilo je pač tudi med njimi nekaj srčnih, ne boječih se smrti pri izvrševanji svojega poklica in posnemajočih sv. Karola Boromeja, ki je l. 1576 ob času kuge

v Milanu s svojimi rokami po kužnih bólnicah delil sv. zakramente umirajočim. A ni se čuditi, če je koga prevzel strah, da je pobegnil, kakor n. pr. motniški vikarij l. 1646, ko je videl polovico svoje fare okužene. Bila je taka plašnost le redka izjema. Mnogo duhovnov se je radovoljno oglasilo za duhovno pastirstvo med kužnimi, dasiravno so slišali, kako smrt pobira njihove sobrate. Kadar je kuga toliko duhovnov pomorila, da se je začelo čutiti pomanjkanje, odredilo je škofijstvo, da se smejo deliti sv. zakramenti s posebnimi pripravi, ako se jih kdo hoče poslužiti. Dandanes, ko ne vemo kaj je kuga, se nam komaj mogoče zdi kaj tacega. A takrat so posebne okoliščine škofijstvo ljubljansko prisilile, da je razglasilo sledeče: Duhoven naj nosi, kadar gre obhajati kužnega človeka, obleko iz povoščenega platna in na glavi ima enako kapo, ki mu sega čez vrat. Zjutraj naj vžije malo kruha s surovim maslom, potem kozarec sredstva zoper kugo in žličico kisa. Pri obhajilih naj mu na levi roki visi škatlica z dišavami, da se med potjo večkrat namaže; na prsih naj nosi burzo, v levi roki pa dolgo belo palico s srebrno lunulo na koncu. Po tej palici naj pomoli bolniku od daleč sv. hostijo, vtaknivši jo v lunulo. Strežnik kužnega naj pomaga nameriti na koncu zakriviljeno palico z lunulo do ust bolniku, ki mora biti proč obrnjen, da ne diha po ljudeh. Cerkvenik ni nesel v roki samo zvončka, ampak tudi torbo. V njej je bila steklenica hudega kisa, s katerim je škropil po poti in posebno v kužni hiši, dalje posoda z vodo, da se je mašnik umil precej po sv. opravi, in imel je tudi škatlo z dišečimi rastlinami. V levici je vrh tega držal posodo z živim ogljem, v desnici pa ugasnjeno baklo. Pred vežó kužnega bolnika je cerkvenik prižgal baklo, katero je držal ves čas duhovniku pred obrazom. Odstranili so se ljudje med spovedjo, ki je bila precej glasna, ker je mašnik stal toliko proč, da je le videl bolnika. Pri postelji premožnega kužnika so gorele še tri druge bakle, da je njih plamen požiral smrad in strup. Obhajali so kužne tudi takó, da so sv. hostijo položili na pateno in podali bolniku, ali pa spustili jo v kozarec vode, katero je izpil ali pa poslali

mu jo celò v malem korporalcu, kojega so potem sežgali. Kadar je dovršil mašnik obhajilo z lunulo na palici, potegnil je lunulo skoz gorečo baklo, jo snel in nataknil srebrno buncico ter jo pomazilil sè sv. oljem. Takò je po palici bolnika mazilil, a le po jedni strani života, in potem, navezavši bombaža, istotako izbrisal sv. olje. Tudi tu mu je bolnikov strežnik vodil palico. Če je duhovniku bilo treba krstiti otroka, prinesli so mu ga iz kužne hiše pod milo nebo. Kadar je kdo hotel dati v hiši ali med potjo denarja za sv. mašo, ali za kaj drugega, povedal je od daleč kaj da hoče, vrgel cerkveniku denar v posodo s kisom, in razšli so se molčé. Doma se je duhoven brž preoblekel in vrhno obleko prekadil nad ognjem.

Po starih mrliških knjigah kranjske dežele bi se našlo mnogo znamenitih drobtin o kugi, kako da je davila po posamnih farah. A ker je za jednega človeka prevelika naloga vse to izbrati, naštejemo tu le nekoliko splošnih podrobnostij, kakor so nam jih zabeležili zgodovino pisci in ohranili ljubljanski arhivi.

Pritepla se je kuga v Evropo iz jutrovih dežel. Razsajala je ob raznih časih, zdaj bolj, zdaj menj srdito. Znano je iz zgodovine kako je l. 430 pr. Kr. razdevala Sparto. Davila je gotovo tudi po deželi, ki se zdaj imenuje Kranjska, že prva stoletja po Kristusu. Valvazor nam jo tu prvič omenja l. 792. Vsled silnega deževja je strahovito narasla Sava. Nastopila je potem lakota in za njo je prišla, kakor navadno, kuga, ki je mnogo mladih in starih položila v grob. Trkala je tudi na vrata plemenitnikov s tako silo, da jili je le malo ostalo živih. Zopet je strašila Kranjce l. 883. Toliko jih je pomrlo za kugo, da so mnogokrat v en grob zagreblji po dva mrliča.

Če je verjeti Dolničarju je Ljubljano l. 1006 kuga razdejala, ker pravi, da je pomrlo za njo 12.000 prebivalcev. Istina pa je, da je ob istem času hudo morila po Slovenskem.

L. 1195 so priletele na Kranjsko neštevilne trume kobilic. Pocepale so v vodo, ki je vrgla utonjene na suho. Začele so gniti, delale grozen smrad in zasejale kugo.

Splošni sovražnik človeškega rodú je l. 1230 posebno hudo streljal svoje brze puščice po vsi Kranjski in po Frijulskem. Mnogo ljudij je za kugo mrtvih popadalo na ulicah. Strašansko je zopet razsajala l. 1348 po vsi Evropi. Frijulsko deželo, kakor trdi Rubeis, je skoro izpraznila. Zapuščenih je pustila mnogo gradov in vasij.

Iz 15. stoletja nimamo o kugi zanesljivih poročil, vender toliko smemo reči, da vzlasti v drugi polovici tega veka naši domovini nij prizanašala. — Po groznem potresu l. 1511 se je prikazala na Kranjskem in najbrž je prišla v goste tudi l. 1529, ko je v tužno grobišče spreminjala lepo štajersko deželo.

L. 1532 je obiskala Tolminsko, in deset let pozneje je pravični Bog, kakor pravi Valvazor, zopet spustil dvojno orožje svoje jeze nad Kranjsko: lakoto in kugo. Priletela je neizmerna jata kobilic, ki so pozobale vse, kar je bilo zele-nega. Obrale so vso deželo. Spravile so se potem na kupe, začele gniti in smrdeti. Ker ni ničesar zraslo, so ljudje trpeli lakoto, in smrad kobilčji je napravil kugo, ki je davila še l. 1543. Na Goriškem so je bili že prosti, in zato so dobro zavarovali mejo proti Kranjskemu. Pričela je pa vnovič svojo košnjo l. 1553 v Kranji in jo nadaljevala, posebno po Krasu, l. 1554. Cepali so ljudje, kakor bilke pod koso.

Priselila se je vnovič z Goriškega na Kranjsko l. 1563 in hudo morila po Ljubljani. Gosposke so pobegnile v Kamnik. Naslednje leto so jo pa imeli še v Šmariji in Št. Rupertu na Dolenjskem, a tudi Ljubljana je nij bila še prosta. Klatila se je semtertje in se oglasila l. 1576 v Radečah. A nij bila še ugnana. Razsajala je l. 1578 zopet po vsem Kranjskem in jih posebno mnogo spravila pod zemljo v Cirknici, ob Teme-nici, v Št. Rupertu, na Krškem, v Novem Mestu in Kočevji. Da naslednje leto (1579) Ljubljana še ni bila čista, kaže to, da so se gosposke zarad kuge preselile v Kranj, kjer je bil deželni zbor meseca novembra istega leta. Tudi Škofja Loka ima svoje kužno leto, namreč 1582. Gledala je le štiri leta morilka mirno v deželo, nato pa planila l. 1586 v Ljubljano, kjer je na zimo delala svoje žalostno obiskovanje.

L. 1598 jo je neki dijak zanesel s Koroškega v Ljubljano in drugo leto (1599) je niso imeli samo v stolnem mestu, kjer je pobrala 350 ljudij, ampak tudi drugod po vsi deželi, in segala je dalje po Goriškem. Deželni stanovi in drugi uradniki so se z dovoljenjem nadvojvode Ferdinanda preselili iz Ljubljane v Kamnik 15. junija 1599 in so ondi poslovali do konca leta. Iz Kamnika jih je povabil novoizvoljeni ljubljanski škof Tomaž Hren o vseh svetih na svojo novo mašo (škofovsko) v Gornji Grad. Mnogo žrtev je tirjala kuga to leto v Ljubljani, posebno na Št. Peterskem predmestji. Špitalska vrata so stala vedno zaprta. Pokosila je več mestnih očetov, kakor tudi sodnika Ivana Albina in njegovo soprogo. Še hujše rane je vsekala tačas Novemu Mestu, ker mu je skoraj čisto iztrebila prebivalstvo. Podavila je 800 ljudij, med njimi 149 gospodarjev. Po velikem trgu je za njo rastla trava, da bi jo bili lahko kosili, in zapuščenih je ostalo dokaj hiš.

Mir so imeli zdaj Kranjci pred kugo 25 let. L. 1608 je menda pogumne Izance nekoliko poplašila. Toda l. 1624 je bila zanešena z Ogerskega in iz Varaždina v Kamnik, v Šmartno pred Kranj in Bitinje. Ponehala je nastopno leto po Gorenjskem, a klatila se je še dve leti po Dolenjskem in okrog Celja. Tudi zdaj je Novo Mesto veliko trpelo. Vpihnila je kuga življenje 322. prebivalcem, med njimi 15. gospodarjem, katerih otroci so bili primorani prijeti za beraško palico.

L. 1631 so jo imeli okrog Loža in po Krasu, l. 1634 v Idriji in po Vipavskem, odkoder je šla na Goriško.

Vrnila se je neljuba gostinja na Kranjsko l. 1645 sè Sp. Štajerskega, kjer je tako neznansko hudo divjala, da jih je samo okrog Celja spravila deset tisoč na oni svet. Stopila je čez Savo v Svibno in Radeče, pomerila na jedni strani na Krško in na Metliško, po drugi strani pa na Gorenjsko. Po Dolenjskem se je niso čisto iznebili do l. 1650. Nikjer pa nij bila hujša, kakor v Dravljah pri Ljubljani l. 1645. Malo je manjkalo, da niso Dravlje popolnoma izmrle. Jeden sam dan so štelj ondi 80 mrličev. Vzela jim je kuga tudi duhovnega pastirja, šentvidskega župnika. V tem strašnem času se ponudi

Ljubljanski kanonik Marko Dolinar, ki je pozneje postal prošt, da hoče iti v Dravljje opravljat duhovno pastirstvo med kužnimi. Kapitelj, čegar je fara šentvidska, z veseljem sprejme to ponudbo. Stanovat gre Dolinar sè svojim pomožnim duhovnom Andrejem Žlebnikom, ki je po kugi postal župnik v Št. Vidu, v posebno hišico v Dravljje. Tretji mesec že zahteva morilka svoje žrtve. Dolinar sklene na čast sv. Roku sezidati v Dravljah cerkev. Kakor hitro sosednje srenje z Ljubljančani vred to obljubo potrdijo kuga poneha. Valvazor pravi, da je po mnenji ljudij priprošnja sv. Roka morilki iztrgala iz roke meč in ga zdrobila. Ko se Dolinar vrne iz Dravelj, začne pri Ljubljančanih nabirati mile darove za cerkev sv. Roka. Ljudstvo je bilo zelo radodarno. Kapitelj je podaril svoj travnik v Dravljah, kjer se je l. 1646 začela zidati nova cerkev. Na dan sv. Roka je šla potem vsako leto slovesna procesija iz Ljubljane v Dravljje. Vodil jo je stolni prošt. Zbrali so se v velikansk sprevod vsi cehi in bratovščine z zastavami in vojaki in gospôda in na tisoče ljudstva. Vzdignili so se iz stolnice sv. Nikolaja in se v sprevodu tja vrnili. Ker je l. 1682 še hudo divjala po Štajerskem in celò v savinjski dolini, je bila na dan sv. Roka procesija v Dravljje prepovedana. Zato jo je pa bratovščina «Odrešenika Svetá» napravila po Ljubljani. Pred špitalskimi vrati so počastili podobo sv. Roka. Dopoldne je bila v stolnici sv. maša in nemška pridiga, popoldne pa slovenska. Tem bolj slovesna je bila pa procesija v Dravljje 4. julija l. 1683 v zahvalo, da je kuga Kranjski prizanesla, ko je tri leta krog in krog davila. Vodil je sprevod prošt Buccelleni. Pod cesarjem Jožefom II. je bil ta sprevod odpravljen. Mnogo ljudij pa še dandanes privrè od vseh strani o godu sv. Roka v Dravljje. Da bi pač vsi vedeli — zakaj!

Po zgrajenji draveljske cerkve je kuga tako rekôč slovo vzela od Kranjske. Strašila je še skoraj sto let po raznih krajih, a naša dežela je tem bolj goreče molila in gosto stražo postavljala na mejah. L. 1679 so bile v Ljubljani izdane ostre postave gledé straž, ker je bil okužen Dunaj. Bilo je to leto za Dunaj prav usodepolno, ker je samo v tem mestu kuga

iztrebila 122.849 prebivalcev. V Črnomelj je pa hotela vdomačiti se l. 1691, priselivši se s Hrvatskega, a kmalu je pojenjala. Treba je bilo zopet l. 1701 poslati Fr. Karola Gušiča kot kužnega komisarja varovat mejo pri Metliki in Črnomlju, ker se je bila pokazala v Gradiški na Hrvatskem. Prepovedali so ondi vse sejme in tržne dni. Poročali so o kugi l. 1704 s Poljskega, l. 1708 z Arada na Ogerskem, l. 1710 zopet s Hrvatskega in l. 1712 iz Požuna in Bruka na Litvi.

Bolj plašno so pogledali Kranjci, ko se je l. 1715 oglasila na Vinici pri Varaždinu in blizu Murave na Štajerskem, kjer so vojaki vas Schöder zarad nje obkrožili in požgali. Gradčani so bili takó v strahu, da so vprašali Ljubljancane, če je res, da v Ljubljani po 20 do 30 ljudij umrje na dan, in da mrličí ležé po ulicah. 18. maja 1715 je odgovorilo devet ljubljanskih medicine doktorjev,¹ da sicer razgrajajo od novega leta po mestu vročinske bolezni, a le pri malo bolnikih se prikažejo prave «Peteschen», marveč rdeči mozolji. Mnogo suhih beračev je zarad lakote prigrmelo s kmetov v mesto in so pomrli v pomanjkanji živeža. Trije so obležali na ulici. Pri nobenem bolniku se pa še niso pokazali «buboni», in ljudje ne umrjó tako naglo, ampak le v 7. do 14. dneh. Vender strah ni bil tako prazen. Mrliška knjiga šentpeterske fare nam potrjuje, da je v teh mesecih umrlo marsikak dan po pet beračev v ljubljanskem mestu. Dr. Radič je šel pogledat v «lazaret», kjer je ležalo okrog 400 bolnikov. Našel jih je 55, ki so imeli «febrim summe malignam», in do njegovega obiska jih je umrlo 14. Le neka ženska je imela lehke in že tekoče «bubone». Zato je svetoval, da naj se mrličí na pokopališči sv. Petra zakopujejo globočeje in posipajo z apnom, ker je bolezen nalezljiva.²

¹ Ivan Andrej pl. Coppini, Marks Grbec, Volf Andrej Vidmayr, Ivan Jurij Kršinar, Andrej Khappenlager, Ivan Krstn. Kamnitzer, Jurij Volbank Schigur, Ivan Ludovik pl. Qualiza in Ivan Leopold Raditsch.

² Spozna se po teh znamenjih: «Vomitu, nausea, horrore, rigore, delirio, lassitudine virum, dolore intensissimo capitis, convulsionibus, inquietudine, palpitatione cordis, siti, praecordiorum aestu, libitiniis frequentibus, cordialgia, petechiis et variis aliis ex anthematibus malignis et consequenter contagio.»

Komaj je l. 1715 pojenjala na Zg. Štajerskem, že je začela meseca avgusta prava kuga hudo razgrajati po sosednjem Koroškem. Okuženi so bili kraji: Hüttenberg, Breže, Metnica, Pliberk in Blekóvec (Velikovec). Deželni glavar kranjski, Ivan Gašpar grof pl. Kobencelj, in vicedom Franc Anton grof pl. Lanthieri sta razglasila potrebne odredbe in nastavila ob vsi meji vojaško stražo iz dauniškega polka. Vsaka postaja je štela po štiri vojake, pisarja in načelnika.¹

Slišalo se je potem o kugi, da je hodila l. 1718 po Turškem, l. 1720 po Albaniji in Dalmaciji, l. 1721 po Piemontu, l. 1724 po Srbskem in pririla celò v Vakuf. Že so se zbal, da je prišla na Belokranjsko, ker so ljudje hudo mrli. Zato so poslali dr. Franca Ksav. Zalokarja preiskovat bolezen. Zaznamoval jo je za nalezljivo «Pleuritidis maligna». Pritožil se je ob jednom pri vladi zoper to, kako da ondi mrliča varujejo. Prinesó ga v tesno, nizko, močno zakurjeno sobo. Vsedejo se okrog in še žarjavica mora zraven stati, ki se imenuje «Pegue», da se tako rekoč z mrličem vred pekó vsi varuhi. Nato začno obhajati mrtvaščino, veliko jedó in pijó, vlečejo v sé kužni zrak in razgreti gredó na mraz. Neki otrok je bil padel na «Pegue» in se na pol spekel.

L. 1726 je v Carigradu in okolici za kugo pomrlo okrog 200.000 ljudij. Bližala se je zopet našim krajem. L. 1728 so jo imeli v Filipoplji, l. 1731 v Dalmaciji in Bosni. Umrlo jih je v Travniku 3500, v Jajcu 3000, v Sarajevem 5400, v v Mostaru 8500. Prišla je celo med turško vojsko, ki je ležala jedno uro od avstrijske meje. Ker je naslednje leto še morila po vsem turškem cesarstvu, ni pustila naša straža žive duše čez mejo, če je bilo količkaj sumljivega. Tudi pri Snežniku

¹ Načelniki ali stražni komisarji so bili: Franc Sigmund bar. pl. Zetschker od Radeč do Krškega, Karol Ignacij Hasiber od Trojanskega hriba do Zidanega Mosta, Herbart pl. Wusseth od Krškega do Brežic, Franc pl. Hitzing na Kórenu, Anton Krištof Dinzl na Črnilcu, Franc Benedikt Dinzl v Tržiču in Kokri, Mihael Rafael Mille na prehodu Kavce. Malo pozneje so postavili komisarje pri Fužinah, pod Kórenom, na Jesenicah, na Javorniku in nad Katzensteinom (na Golenici) nad cesto pod Ljubeljdom, na hribu Javorniku in Medvodi (?) ter v Kokri.

je stražilo 60 vojakov, da bi se ne vtihotapila od Reke čez Istro.

Zadnjikrat so se Kranjci bali kuge l. 1738, ko je morila okrog Oseka po Slavoniji. Vojaki so zaprli hrvatsko mejo in pošiljali popotnike zarad 40dnevnega kontumaca v kolibo, ki je bila napravljena pod gradom «Thurnamhart» pri Krškem.

L. 1744 je še poročil zagrebški škof Jurij Braniugh dunajski vladi, da so Turki zanesli kugo v Kostajnico, Palanko in Lipovec, koder so umrle tri osebe. Ker so pa naglo goste straže zasedle vse ceste in vode okrog teh vasij in izvedli se strogo predpisani ukazi, odvrnila se je preteča nevarnost. Po dolgem strahu so se ljudje oddahnili, ko je zbor zdravnikov vladi naznanil, da ni več treba mejne straže zoper kugo. Kupčijstvo sê sosednjimi deželami, ki je zaradi vedne zaprtije hiralo in trpelo škodo, se je zopet povzdignilo.

Okrog srede preteklega stoletja se je človeška kuga za stalno posloвила od naših krajev in izročila morilno koso svoji slaběji sestri — koleri.

Loško gospostvo frizinških škofov.

Spisal A. Koblar.

Vladni svétnik in štajerski deželni arhivar, g. J. pl. Zahn, je izdal l. 1871 za zgodovino Kranjske zelo važno knjigo pod naslovom: «Codex diplomaticus Austriaco-Frisingensis.» Med drugim dragocenim blagom je v tretjem zvezku te knjige od strani 168 do 230 natisnjen po izvirniku, ki leži v monakovskem državnem arhivu (Cod. 241, k), tudi urbarij za loško gospostvo (Herrschaft) frizinških škofov iz l. 1291. Letos se izteka tedaj ravno šest sto let, kar je dal škof Emihon spisati ta urbarij. Zabeleženih je v njem mnogo osebnih in blizu 200 krajnih imen za loško okolico. Lepa staroslovenska osebna imena je izcrpil že g. dr. Fr. Kos in pojasnil v «Letopisu Matice Slovenske» l. 1886 od str. 107—152. Toda nič manj važna niso v urbàriji navedena krajna imena z drugimi podatki. Zlata vredne mrvice tičé v teh imenih za spoznanje krajeznanstva, statistike, narodopisja in jezikoslovja. Treba bi bilo le določiti, kateri kraji da so to dandanes. Gospod arhivar pl. Zahn je že sam poskusil v kazalu omenjene knjige razložiti, kje da sedaj ležé ti kraji. Ker nimamo za Kranjsko še obširnih krajnih imenikov, nij čuda, da se mu kot ptujcu nij prav posrečilo podjetje, ki je še domačinu težavno. Večino krajev je zaznamoval pl. Zahn nedoločno, nad 30 vasij pa, ki ležé okrog Loke, raznesel je po zelo oddaljenih delih dežele kranjske, koder frizinški škofje nikdar niso imeli posestev.

Da spoznamo, kako je bila obljudena in obdelana pred 600 leti okolica loška in kako so se tačas imenovala sedanje vasi, hočemo v primerjevalnem pregledu, z razdelitvijo po tadanjih županstvih, za vsako selišče posebej povedati, kako

se je imenovalo v starih časih, posebno pa pred 600 in 300 leti,¹ koliko je štelo zemljišč, ter kako se imenuje sedaj, koliko ima hiš,² v katero faro in politično občino da spada.

Poprej pa izpregovorimo nekoliko besedic, ki se tičejo zgodovine in uprave tega gospostva.

Kmalu bode izginilo ljudstvu iz spomina, da je velik del gorenjske strani, namreč svet med Idrijo, Radovljico in Bohinjem, več sto let imel frizinške škofe na Bavarskem za svoje gospodarje. In vender ti vladike od l. 973 do 1803 niso bili samo gospodarji zemljišč, gozdov in vodâ po teh krajih, ampak dolgo časa tudi deželni knezi in najvišji sodniki svojim podložnikom. Loško posestvo se jim je polagoma množilo.

Najprej je daroval cesar Oton II. 30. junija 973³ frizinškemu škofu Abrahamu nekaj posestev v Krajni, v vojvodini Henrika in grofiji Popona, in sicer: Od izvirka potoka Žabnice (pod Sv. Joštom) je šla meja po vrhu hribov nad Selci do Pečane (Gladkega vrha Rakitovca) in po oni strani v ravni črti proti jugovzhodu (čez sedanji Sv. Lenart) do Lubnika in ob vodi Sovri (od Loke dalje) na desnem bregu do tje, kjer se Žabnica izteka v Sovro (pod Lipico) ter ob vodi Žabnici do njenega izvirka. To je bilo večinoma porečje selške Sovre. — 23. novembra istega leta je pa cesar Oton pomnožil posestvo z drugim pismom in meje takó-le določil: Od izvirka Žabnice do Pečane («Bocsana») in dalje do hriba (Mladega Vrha). pod katerim izvira potok «Cotabla» (= Kotavlja, sedaj Hotâveljšica), do tje, da se izteka v Sovro (pri Hotavljah) in čez Sovro na vrh hriba (Vinharskega Vrha), ki leži ob strani Sovre proti vzhodu, potem (čez Pasjo Ravan) do gradu «Bosisen» (pri Črnem Vrhju) in dalje (čez Oselnik)

¹ Povzeti so ti podatki iz urbârijev, ki so sedaj shranjeni v deželnem arhivu kranjskem v Rudolfinumu.

² Ker so se v tekočem stoletji zemljišča zelo razkosala, bi bilo brez pomena pristavljati sedanje število zemljišč. Vredno je pa opazovati, kako je to število v prejšnjih stoletjih ostalo večinoma nespremenjeno.

³ Primeri za ta odstavek: Zahn, «Cod. dipl. Austr.-Fris.» I. in II.

ob bregu Sovre do Stresovega broda (pri Ladiji) in do kranjske ceste (pri Jerperici). Odtod po cesti gori, z vštetim krajem pri Meji in gozdom Sovrsko Dobravo, dokler se ne zavije meja (pri Bitinji) proti izvirku Žabnice. — Skoraj iste meje so našteje v pismu, s katerim je 1. oktobra 989 cesar Oton III. potrdil podaritev svojega očeta. Le bolj natanko je določeno, da mejí gosteški potok, in da je za oral širjave škofovsk tudi desni breg Sovre do iztoka v Savo (pri Medvodah). Izvzeta je pa lastnina grajščaka Pribislava (na Sovri ali pa na Goričah). Kmalu potem, namreč 24. novembra l. 1002, se je loško grajščinstvo zopet razširilo, ko je kralj Henrik II. daroval frizinškemu škofu Gotschalku posestvo Stražišče («Strasista») in ves svet med vodami: Lipnica, Sava in Sovra. Ravno ta kralj je podaril škofu Adalbertu 22. maja 1011 še 30 zemljišč ob reki Sovri. — Na Dovje (Lengenfeld), katero je daroval bajè cesar Konrad II. l. 1033, se tu ne ozriamo, dasi se je prištevalo loškemu gospostvu.

Imeli so sprva v okolici loški še nekateri drugi gospodarji svoja zemljišča, a sčasoma so ja škofje zelò pokupili in grajščinstvo okrožili. Tako je l. 1215 škof Oton prikupil vasi Gosteče in Pungart. Mejo ob Ločnici pri Sovri sta friz. škof Vit Adam in ljubljanski škof Tomaž Hren l. 1621 bolj na tanko določila. 24. oktobra 1274 je pa češki kralj Otakar II. daroval škofu Konradu II. vas Okroglo pri Naklem. Kdaj da so si bili škofje pridobili žirovsko okolico, nam ni znano.

Za časa, ko je bilo loško škofovsko posestvo najbolj razširjeno, je obsegalo ves svet, po katerem se stekajo vode v reko Sovro, in ob desnih pritokih Save od Kroke do Mavčič; na oni strani Save se je prištevala le vas Okroglo. Mejne točke so bile tedaj sledeče: Sedanja deželna kranjsko-goriška meja od Podbrda do Spodnje Idrije, dalje kraji: Žerovnica, Zavrac, Hlevni Vrh, Goli Vrh, Lučne, Pasja Ravan, Utošec, Oselnik, Sovra, Medvode, Praše, reka Sava (z vštetim Okroglim) gori do Olš (Ovsišča), potok Lipnica, hribje: Jamnik, Rakitovec in Mošec nad Petrovim Brdom.

Ob to posestvo so nekdanj mejila gospostva: tolminsko, idrijsko, bistrsko, goriško, kranjsko, radovljiško in blejsko.

Drugod po slovenskih tleh stoji sezidanih polno gradov, na katerih je mogočno sedela plemenita gospoda in brzdale sosedno okolico. Na obširnem loškem grajščinstvu pa ni bilo gradov, razen starološkega in škofovskih v Loki. Le nekoliko večjih hiš, zgrajenih sprva za škofove uradnike in lovce, se je v novejem času povzdignilo do imena grad. Take gradiče so postavili loški glavarji na Visokem pri Poljanah, pri Sv. Duhu Ajmanov grad (Ehrenau) in pri Šmartnem blizu Kranja Schrottenthurn. Edini grad, ki je škofom delal nekoliko zdrake na njih svetu, je bil »Wartenberg«, stoječ bajè na holmcu pod Šmarjetino Goro proti Okroglemu, koder se sedaj pravi na Starem Gradišču.¹ Škof Oton ga okrog l. 1202 kupi za drag denar od ortenburškega grofa Otona in razdene. Toda najbrž so ga Ortenburžani, oziroma njih zavezniki z Lipnice, vnovič pozidali, ker sta se ga pozneje Henrik in Friderik Lipniški (von Waldenburg) zopet lastila in delala okrog njega škofovskim škodo po Okroglem in Stražišču. Odpovedala sta se pa vsi dozdevni pravici do njega po svojem predstojniku grofu Frideriku Ortenburškem 2. junija l. 1263 za 20 mark starih oglejskih denarjev in nekaj namečka. Nato so grad gotovo zopet podrli, ker poslej izgine iz zgodovine. Njegov sled kažejo le še mali ostanki zidú in znabiti sosedno veliko posestvo »na Kucnji«.

Samo Slovenci so prebivali po vsem loškem posestvu, ko so je dobili škofje v oblast. Bila je pa dežela tu in tam pičlo obljudena. Zaradi tega so začeli škofje zelò zgodaj, namreč v 12. stoletji² in deloma že l. 1030, naseljevati Nemce. Na lepo, rodovitno raván med Kranjem in Loko so privedli svoje bavarske rojake in ta okraj imenovali županstvo Bavarcev (Officium Bauarorum). Zasnovali so mnogo nemških vasij

¹ Ta Wartenberg se ne sme zamenjati z onim pri Moravčah, kakor je storil g. F. Schumi v svojem »Urk.-Buch-u«.

² L. 1160. so imeli Bavarci (Bauuari) 94, Korošci (Karentani) 40 in Slovenci (Sclavi) 153 zemljišč.

okrog slovenske Žabnice. Še dandanes se slovenski Žabničan loči po izgovoru in licu od soseda iz nemške krvi. Valvazor pripoveduje¹, da so ljudje ob njegovem času po Bitinji govorili še nemško-slovensko mešanico. Danes govoré samo slovenski tudi Langerholzi in Wohlgemuti in drugi, ki nosijo nemške priimke in stanujejo po vaseh z nemškimi imeni.²

Ob desnem bregu Sovre po hribih od Poljan do Loke, posebno okrog Hrastnice, so škofje naselili Korošce in kraj zvali županstvo koroško (*Officium Karentanorum*). Ti priseljenci so morali najbrž že prvotno biti Slovenci, ker se l. 1291. najdejo med njimi po večini slovenska osebna imena.³

V samotne in gozdnate kraje okrog sedanje Sovrice⁴ je pa okolo l. 1283. škof Emihon naselil nemške Tirolce iz pústerske (bistriške) doline. Še dandanes se Sovričani spominjajo svoje tirolske domovine s tem, da nosijo ob gotovih časih darovat voščene sveče v farno cerkev v Innichen in zvesto hranijo potrdila ondotnih župnikov o izročenih darilih. Pred nekoliko leti so stareji ljudje še znali svoj prvotni jezik in radi med seboj malo »potajcali«. Odkar se je pa ustanovila v Sovrici narodna učilnica, stopila se je tudi tukaj nemščina popolnoma v slovenskem jezeru. Malokje je razodel slovanski jezik toliko prevladne moči, kakor v okolici loški! Najstareji

¹ *Ehre des Herzogthums Krain*, XI., 128.

² Celó malim vodiciam so bili tódi okrog dali nemška imena. V urbarijih 16. veka čitamo: Preitenpach, Puechpach, Kaltenpach (Mrzli potok, ki teče v Suho), Mospach (Mušpah pod Cerngrobom), Lutzlpach bei Obern, Finsterpach, Wolfspach (Volčjek), Scheispach i. t. d. Ti »pachi« so se večinoma pozabili.

³ Taka imena so v urbáriji iz l. 1291. nastopna: Perse = Pršè, Zwetz = Svetec, Zobodin = Svobodin, Malei = Malej, Walchun = Valkun, Jantz = Janec, Lubei = Lubej, Chuptz = Kupec, Lubitzitzin = Ljubičin, Ztoyan = Stojan, Zenngoi = Senigoj i. t. d.

⁴ Sovrica se je nekđaj imenovala vsa reka selška Sovra do Loke. Pri njenem izvirku v sedanji vasi Sovrici (Zarz) se je prvotno ime še ohranilo. Po selški dolini se dandanes sicer izgovarja: Sóra, Sórica, a jaz vender pišem raji: Sovra, Sovrica, ker se s to staro pisavo še vjema izgovarjanje te besede po poljanski dolini in posebno pri izvirku Sovre.

slovanski spominki, imenovani «frizinški», nam še kažejo, kakošen jezik so govorili loški slovenski okoličani pred 900 leti.

Včasih so škofje sami prišli prebivat na svoj loški grad. Dva izmed njih sta celo umrla v Loki, a oba grozne smrti. Gospodstvo so jim pa upravljali oskrbniki, ki so se v Loki navadno imenovali glavarji. V prejšnjih stoletjih so postavljali škofje za glavarje kranjske plemiče, pozneje pa bavarske rojake.

Patrijarh Gregor je bil l. 1257. izročil frizinškemu škofu Konradu sodno oblast za Loko. In češki kralj Otakar II. je kot «gospod Kranjske» 5. novembra 1274 proti letni plači 12. mark ljubljanskih denarjev podelil škofu pravico deželne sodnije za loško mesto in okolico, kar je bilo škofovske. Cesar Maksimilijan je v torek po cvetni nedelji l. 1497. škofu Rupertu potrdil to pravico. Škofje, oziroma loški glavarji kot njih namestniki, niso imeli tedaj nad podložniki samo patrimonijskega sodstva, v katerem se je nekako strinjala oblast sedanjega okrajnega glavarja in okrajnega sodnika, temveč izvrševali so tudi sodstvo v kriminalnih zadevah kot deželni sodniki. O loških krvavih sodbah nam še priča kraj «pri Krvavem znamenji» blizu Loke. Prizivi zoper razsodbe glavarjeve so šli na škofa v Frizing.

Vendno bolj se je pa škofom krčila podeljena oblast. 27. januarja 1548 je odločil cesar Ferdinand, da naj se upravnik loškega gradu ne imenuje glavar (Hauptmann), ampak oskrbnik (Pfleger), kar pa ni veljalo dolgo, ker l. 1640 je oskrbnik Wagneröckh postal glavar in ta naslov so večinoma nosili tudi njegovi nasledniki. Od 9. maja 1549. in posebno vsled ukaza nadvojvode Ferdinanda z dne 10. decembra 1588, pa prizivi niso več smeli iti na škofa, ampak so se pošiljali deželnemu glavarstvu za Kranjsko in dalje nižeavstrijski vladi.

Frizinški škofje so nekdanj močno vplivali na usodo loške okolice in avstrijske zgodovine sploh, ne-le s svojo veljavno besedo, temveč tudi s tem, da so pomagali podložnike pokristijaniti in z novimi naseljenci obdelati mnogo s pragozdi pokritih krajev. Na loškem gospodstvu so zidali cerkve in jim postali zavetniki (patroni), pustili so jih pa pod duhovno

oblastjo oglejskega patrijarha. Nij dvomiti, da je bila v loški okolici najprej sezidana cerkev sv. Jurija v Stari Loki, ki se je zato že l. 1562 imenovala «pri Materi Fari». Od te, v starih časih zelo obširne fare so se odcepile vse sedanje fare po loški in poljanski dolini. Pri farah, katere so frizinški škofje pomagali ustanoviti, imeli so prezentacijsko pravico. Kadar je bila namreč fara izpraznjena predlagali so za njo duhovnika, katerega so si izbrali sami, ali pa njihov glavar v Loki, oglejskemu patrijarhu, ki ga je dal izprašati za duhovno pastirstvo, ga potem potrdil in ukazal vmestiti. V Stari Loki so postavljali včasih patrijarhi tudi svoje naddijakone za Gorenjsko.

Tako je bilo nekdanj. Toda jel je slabeti polagoma frizinških škofov vpliv z njih opešanim gospodarstvom. Preveč oddaljena so jim bila avstrijska posestva, da bi bili v stanu braniti ja s čvrsto roko. Cesar Jožef II. je po svojih reformah celò začel kratiti jim dohodke iz avstrijskih dežel. Ko je umrl frizinški škof Josip pl. Schroffenberg in so prenesli škofovski sedež iz Frizinga¹ v Monakovo, sekularizovali so avstrijsko posestvo frizinških škofov. Vsled lünevillskega miru in po glavnem sklepu izredne državne deputacije je postalo to posestvo dne 25. februarja 1803 državno ali kameralno gospostvo avstrijske cesarske hiše.

L. 1777. je imelo vse loško grajščinstvo 53.195 gold. dohodkov in 36.703 gold. razhodkov. Ostalo je tedaj škofu čistega 16.492 gold.

Zaradi pobiranja dač od podložnikov je bilo že l. 1160. vse posestvo razdeljeno v tri okrožja: Bavarcev, Korošcev in Slovencev. Pozneje se je uvedla razdelitev v 15 županstev (Officia, Aemter), kakor ja nahajamo v urbâriji l. 1291. Županstvu na čelu je ostal staroslovenski «župan»². Pol tisočletja se je obdržala ta razdelitev skoraj nespremenjena, potem je

¹ Frizing, nemški Freising, nekoliko spominja na slovenski Breznik ali pa Brežnik.

² V Godeščah n. pr. je bil l. 1291. za župana Svobodin («Zobodinus supanus»).

pa dala avstrijski vladi podlago k razdelitvi okraja v manjše davčne ali katastralne občine, katerih naračunimo v nekdanjem loškem gospostvu 70.

Našteti imamo tedaj pred 600 leti sledečih 15 županstev, v katerih hočemo na drobno navesti imena vasij: 1.) Bavarsko županstvo (236 zemljišč); 2.) Gadmarjevo (29 z.); 3.) gódeško (52 z.); 4.) praško (20 z.); 5.) brodsko (45 z.); 6.) žiróvsko (71 z.); 7.) poljánsko (90 z.); 8.) hotáveljsko (84 z.); 9.) jávorsko (70 z.); 10.) koroško (76 z.); 11.) selško (81 z.); 12.) stírpniško (83 z.); 13.) strmiško (88 z.); 14.) rúdensko (65 z.) in 15.) sóvriško (21 zemljišč). Le troje novih županstev je do 16. stoletja prirastlo v prej znabiti neobljudenih krajih, namreč v Novi Oslici, Hlevnem Vrhú in Davči; županstvo strmiško so pa precepili na strmiško in poljšiško.

Dokazalo se bode s tem pregledom, da večina vasij loške okolice že stoji nad 600 let po imenu in velikosti skoraj nespremenjenih. Nekoliko jih je izginilo in nekaj zamenjalo svoja imena. Le malo novih vasij je nastalo do l. 1584 in peščica v poslednjih 300 letih. Némčili in pačili so pa lepa slovenska imena v starih časih še huje kot v novih, in go-dilo se je ravno nasprotno onemu, kar trdi Dimitz v svoji «Geschichte Krains», da bi bili namreč Slovenci prvotna nemška imena «verballhornovali».

I. Officium Bawarorum.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Številica domstov	Ime vasi	Številica domstov	Ime vasi	Številica domstov	Fara	Občina
Ochroglach	14	Okroglach	14	Okroglo	19	Naklo	Naklo
Drasich ¹	17	Drasich	7	Stražišče	143	Šmartno	Stražišče
Mons s. Margarete	—	St. Margarethen- Berg	1	Šmarjétna gora	16	,	,
Veitingen ²	47	Veichting	47	Bitnje	175	Šmartno	,
Saifnitz ³	36	Saifnitz	35	Žabnica	61	Stara Loka	Stara Loka
Dorfern	7	Dorfern	7	Dórfarje	28	,	,
Obern ⁴	23	Obern	23	Sv. Duh	56	,	,
Erinrich ⁵	12	Ermern	12	Virmaše	47	,	,
Altenhouen ⁶	5	Altenhouen	3	Stari Dvor	19	,	,
Tratarn ⁷	1	Trattern	2	Trata	13	Škofja Loka	,
In Minori ⁸ Saefnitz	5	Klainsaifnitz	4	Lípica	40	,	,
Zouche ⁹	21	Zauchen	21	Sulha	44	,	,
Burchstal ¹⁰	1	Purgstall	—	Puštál	53	,	Škofja Loka
Choetze	2	Chost	—	Hosta	6	,	,
Bechwinde ¹¹	8	Jägerndorf	—	Pevno	16	Stara Loka	Stara Loka

Altenlok ¹²	19	Altenlack	6	Stara Loka	78	Stara Loka	Stara Loka
Juxta litus Sawe	2	Bei der Sau	5	Gorénja Sava	37	Šmartno	Stražišče
—	—	Ehrenau	1	Ajmanov grad	1	Stara Loka	Stara Loka

¹ L. 1002 «Straissta»; sedaj nem. Strassisch. L. 1291 je imelo 12 omlotnih zemljakov-vinčarjev vinograde v Šmar-jétini gori. Ko so v 16. stoletju vinograde spremenili v polje, se je v Straišči zmanjšalo število zemljišč. — ² L. 1160 in 1318 «Viringen». Sedaj nem. Feichting («ch» se je vrnil še-le v 10. veku), slov. Bitinge (izgov. Binen). Velika vas se deli v tri dele: Spodnje (29 h.), Srednje (71 h.) in Zgornje Bitinge (75 hiš). Ime je dobila najbrž od sv. Vida (nem. Veit, lat. Vitus). Siala je nekdanj precej za cerkvi sv. Nikolaja v Sp. Bitingi, še druga (starejša) cerkev sv. Vida. L. 1423 «zwain Kirchen zu Veiting». V 16. stoletju se še omenja «St. Veit Kirchen». Ortar vstarih trči s plingom ob njen temelj. Podoben sv. Vida so prenesli vrh altarja v cerkev sv. Nikolaja, ko so porušili ono sv. Vida. — ³ L. 973 «Sabniza», l. 1160 «Safniz», sedaj nem. Safnitz. — ⁴ L. 1318 «Oberaern». Primeri starobavarsko «aern» = hiša, tla; tedaj Oberaern = zgornje hiše ali prebivalci zgornjih hiš, Gorenjčaki. Ime Obern se je izgubilo in se rajši sedaj tudi po nemško imenuje zgornji del Virmas «Hl. Geist» od ondi stojéče cerkve sv. Duba. Pisano je pa že L. 1423 v urbdnji: «Ze Obern pey dem Hailigen geist.» — ⁵ Besede: Erinich, Ernern in Virmas se si gotovo v sorodstvu. Končnica «rich» se je v starobavarskem narečju izrekovala «re» ali «ra», odtod Ernre, Ernern. Pri slovenski obliki se je deblo «ern» zótilo v «irn». Predtaknjeni «v» in končnica «še» sta pa v slovenskem nekaj navadnega pri krajnih imenih. — ⁶ Sedaj nemški Altenhof. — ⁷ Iz staro-slov. «Tratarji», prebivalci na Trati. — ⁸ Mala Žabnica zgrad tega, ker se ondi potok Žabnica že skoraj popolnoma vsuši, kadar nij povodni. Vasi, ležeče pri izviku ali izoku kake vode, so nekdanj radi imenovali po reki; prim.: Pešata, Sovra, Suba. — ⁹ Sedanji «u» je po staroslov. raztegnjen v «ov». — ¹⁰ Sial je nekdanj grajski hlev (Burgstall), kjer je sedaj puštnski grad. — ¹¹ Behwinde, znabiti: Pewin-de, Peren z nemško končnico. Pozneje so ondi stanovali škofovski lovci in vasi dali ime Jägerndorf, a slov. se je ohranilo po starem imenu, tedaj govoré: Pevén. Ponakajo se vaščani, da so slovanskega rodu. — ¹² L. 973 in 1160 še «Lonka», «š staroslov. nosnikom. — Starološke vasi Forme, Grenecc. Virlah in Binkel se v urbdnjih ne omenjajo, ker v njih večjidel stanujajo kočarji.

2. Officium Gadmarii.¹

L. 1291	L. 1584	L. 1880	L. 1891
Ime vasi	Ime vasi	Ime vasi	Fara Občina
Juxta fontem Steuen- prunne	—	Studeneč (?)	—
Maezgreim ²	Matschigram	Moškrin	16 Stara Loka
Wester ³	Am Dornach	Trnje	15 „
Obernwester	Am Püchel	Vešter	22 „
Weinzürl ⁴	—	Vincarje	9 Škofja Loka
Erngrüb ⁵	Erngrueben	Cerngrob	10 Stara Loka

¹ Prim. srednjevisokonom.: Gademer = Einwohner, Beysass, priseljenec, kočar, gostač. Oskrbnik tega županstva se je imenoval Gadmer in njegovo županstvo Gadmarjevo.

² Pisava tega imena je zelo različna; l. 1610 se celo dobi Matschi Grueben, kakor da bi bila ondi kedaj jama za ženske živali (matze). A bolj verjetno se ime razlaga iz sredinjenem. «mass» = fruchtbar in «grien» = sandiger Boden. Tedaj Mas-grien (slov. Moškrin) = rodovitna, peščen svet.

³ Wester pomeni v srednjevisoki nemščini: zapadni kraj. Pri Loki je tudi «Osterfeld» (vzhodnje polje).

⁴ Weinuerl = Winzrl = Winzer. Tu so stanovali vincarji, ki so obdelovali škofove vinograde, ležete znatno pri Kamnitniku, ker se l. 1360 imenuje vinograd «Chennnaten». Pozneje so imeli posej, da so vozili grajsko vino, posebno iz Slovenske marke (Dolenjskega), imenovano «Marchwein».

⁵ Slov. Cerngrob je iz nemškega Zw-Ern-Grüb = Pri zemeljski luknji, ki je po pravljici bila pribežališče roparjem.

3. Officium in Nevsaezze.

L. 1291	L. 1584	L. 1880	L. 1891
Ime vasi	Ime vasi	Ime vasi	Fara Občina
Niusaezze ¹	Neuss	Gódesče	Rateče Stara Loka
Ratendorff ²	Rattendorff	Rateče	»
Sweinitz ³	Sweinitz	(Zg.) Senica	» Medvode
Goztech ⁴	Gostetsch	Gosteče	» Sovra
Paumgarten	Paumgarten	Pungart	»

¹ 1030 Niusazinhun, l. 1160 Nivsaze, l. 1318 Nevsaezze. Za razlago imena primeri sredinjenem. «niu» = neu, «saezze» = saz, Sitr, tedaj Novo selišče. — ² L. 1160 Ratesidorf. — ³ L. 1630 Sweinitz = Gorénja Vas, ker leži blizu Zg. Senice. — ⁴ L. 989 se imenuje gosteski potok («Gostehe»).

4. Officium Praschach.

L. 1291	L. 1584	L. 1880	L. 1891
Ime vasi	Ime vasi	Ime vasi	Fara Občina
Praschach	Praschach	Praše	Mavčiče
Lüg ¹	Lueg	Jama	»

¹ Prej so bila zemljišča zpuščena in šele l. 1315 obdelana.

5. Officium in Fürten.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Števillo formiljsk	Ime vasi	Števillo formiljsk	Ime vasi	Števillo formiljsk	Fara	Občina
Briezitz	7	Bressnizi	8	Brézница	23	Škofja Loka	Škofja Loka
Zagradum	4	Gabraua ¹	4	Gábrovo	9	»	»
Auf dem Sie (Hals)	2	—	—	Na Suši	1	»	»
Sutchen juxta forum Lok	1	—	—	Trata (prelimestje loško)	13	»	»
Vondeul ²	5	Bodouli	4	Bódo vlje	12	»	»
Trachen	7	Sminzi	3	Zminec	28	»	»
Scheffelt ³	2	—	—	Šéfert	4	»	»
Graucnek	3	—	—	Na Griču (Gobovec)	—	»	»
Fuerten	5	Fuerten	6	Brodi *	16	»	»
Ochroglich	4	Okhroglach	1	Okroglek	1	»	»
Gaberch	3	Gaberch	3	Gaberch	9	»	»
datz den Penchen	3	Log	3	Log	20	Poljane	Poljane
Wizzoch	3	Wissogkh	3	Visoko	7	»	»
Smoldin	4	Smoldini	3	Smoldno	9	»	»
Lufnik	—	—	—	Lubnik	—	Škofja Loka	Škofja Loka
Hinterburch	—	—	—	Za Gradom	—	»	»
—	—	Pulferstamph	—	Podpulferc	(?)	»	»

¹ Vas Gabrovo leži na Starim Gradom (Wildenlack). — ² L. 1610 Wodonle. Lega kraja pač spominja na vodovlje ali vodovje. Po nemško pišejo Wodonle in Fundal. — ³ Srednjevoikonemsko: Schief = Schiff, tedaj Schiffahrt. Najbrž so nekđaj ondi s čolnom prevažali čez Sovro, koder se še danes kmet, ki je bil nekđaj plemenit, imenuje Šéfernik, med Zmuncem in Brođmi. — ⁴ V Brođéh je bil v starih časih brod čez Sovro.

6. Officium in Syroch.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi		Ime vasi		Ime vasi		Fara	
Ledinitz	3	Ledenizi	3	Ledinica	9	Žiri	Žiri
Rupe	2	Rupigory	(5)	(Rupe pri Selu)	—	»	»
Chraizkimberdo	2	—	—	Kranjsko Brdo	2	»	»
Nazzeli	3	Naselli	2	Selo	21	»	»
Tobratsch	8	Dobratsch	10	Dobračeva	61	»	»
In Ztariwazi	3	Starovossy	3	Stara Vas	31	»	»
In der Radius	3	Radischeui ¹	1	Račeva (?)	—	»	»
Ragopetsch	7	Gorapezi ²	4	Goroške	12	»	»
Martingenpotoch	2	Martiniuorch	2	Martinj Vrh	3	»	»
An der Zernonitz	4	—	—	Žeróvnica	9	»	»
In der Raunich ³	2	Raunech	5	Ravne	13	Zavrč	»

¹ L. 1664 Radeschoui; L. 1610 Raditscheuy in posebej Radischeuy. — ² L. 1610 Gorenipetschi; po nemško sedaj Ariopek. — ³ L. 1315 napravili so ondi dvoje novih zemljišč.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število	Fara	Občina
In Inferiori Breznitz	6	Dolenibresnikh	6	Zdólnji Vrsnik	17	Žiri	Žiri
In Superiori Breznitz	7	Gorenibresnikh	8	Zgornji Vrsnik	21	»	»
In der Ledina *	5	Doleni Ledini	4	Ledine	24	Ledine	»
In Goritich	5	Goren Ledini	6				
In der Bieznitz	6	Corithu	4	Korita	9	Žiri	»
In Zuchodole	2	Bressnizi	6	Bresznica	20	»	»
In Syroch	6	—	—	Suhi Dol (?)	—	»	»
—	—	Seyrach	7	Žiri	58	»	»
—	—	Nalogu	2	Log	3	»	»
—	—	Soure	3	Sovra	6	»	»
—	—	Brecouizi	3	Brékovice	12	»	»
—	—	Nalosy	1	Na Lozéh	—	»	»
—	—	Gabcizi	2	Govejek	21	Ledine	»
—	—	Carnizach	3	Krnice	13	»	»
—	—	Sarnazi	2	Srnjak	2	»	»
—	—	Merslimuorchu	(3)	Mrzli Vrh	19	Žiri	»
—	—	Jauernimdolu	(20)	Javorjev Dol	11	Ledine	»

* L. 1313 so napravili na novo 4 zemljišča «in Minori Ledinah».

6 a. Officium Khlenoburch (Hlevni Vrh).

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi ¹	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Fara	Občina
—	—	Dolech	10	Dole	21	Zavrac	Dole
—	—	Sabrazi	5	Zavrác	24	»	»
—	—	Isgory	4	Izgorje	11	»	Žiri
—	—	Goreni Isgori	—	—	—	»	»
—	—	Radischeui	4	Račeva	19	Vrh	»
—	—	Stanomerhribu ²	3	Vrh	17	»	»
—	—	Klenoburch ²	4	Hlevni vrh	17	»	»
—	—	Chleuischi	4	Hlevišče	21	»	»
—	—	Choniuorch	(3)	Konjski Vrh	—	Zavrac	Dole

¹ L. 1291 vasi tega županstva še ne najdemo v urbárjih.² L. 1610 Stanomerhribu (znabiti Sirmem hribu) = Heil drei Könige; po slovensko se hrib imenuje sedaj: Pri sv. Treh Kraljih ali pa Vrh.³ L. 1610 Klenoburch.

7. In officio Polan.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število hiš	Fara	Občina
Ex alia parte aque apud sanctum Martinum ¹	2	Primasti	2	(Predmost) Poljane	46	Poljane	Poljane
Bei der Aich	3	Dobie	3	Dobie	18	»	»
Mitterdorf	6	Sredniussy	6	Srednja Vas	17	»	»
Oberndorf	9	Goreniuossy	9	Gorénja Vas	49	Trata	Trata
In Polan ex altera parte aque ²	4	Sestransskiussy	4	Séstranska Vas	14	»	»
In Hard Inferiori	3	Dolenidobraui	3	Dolénja Dobrava	35	»	»
In Hard Superiori	4	Gorenidobraui	4	Gorénja Dobrava	22	»	»
Auf dem Colke	4	Nakolzi ³	4	Na Kolku, Gorénje Brdo	17	Poljane	Poljane
Dragotes	7	Dragotes ⁴	7	Dolénje Brdo	21	»	»
Tezen	2	Tessnim	1	Petelin	1	»	»
Mulperg	4	Malinskiuorch	4	Malinski Vrh ⁵	14	»	Javorje
Jabnalich ⁶	3	—	—	—	—	—	—
Aput Indicherios	3	Inticherie	3	Vinharje ⁷	11	Poljane	Poljane
Germennach	3	Kremenik	3	Kremének	9	»	»
Schirochidol	2	Tscherniburch ⁸	3	Zadóbje	18	Lučne	Trata

Prilezzi	3	Prclssy ⁹	3	Prilésje	9	—
Lutschen	4	Lutschnach	5	Lučne	25	—
Dolgonibo	2	Dolgegnui	2	Dolge Njive	11	—
Witodras	2	Bitodrosy ¹⁰	2	Todraž	8	Trata
Laschich	3	Lasich ¹¹	3	Lajše	3	—
Jesaulach	3	—	—	—	—	—
In Inferiori Seteneraun	3	Doléniraun	2	Dolénja Raván	3	Poljane
In Superiori Seteneraun	2	Goreniraun	2	Gorénja Raván	8	Poljane in Javorje
Jazbinach	3	Jassbinach	3	Jázbine	13	Poljane
Lauzkiberde	3	Louskimberdi	2	Lovsko Brdo	6	—
—	—	Batschinach ¹²	4	Báčine	14	Trata
—	—	Nabardi	1	Brdo ¹³	1	Poljane
—	—	Suchidol	2	Suhi Dol	12	Trata
—	—	Suschie ¹⁴	2	Suša	11	—
—	—	Strusinach	—	—	—	—

¹ V Poljanah pri sv. Martinu na óni strani vode Sovre je vas Predmost. — ² «In Polan» (= na Poljanskem) od Gorénje Vasi na drugi strani vode Sovre je Séstranska Vas pri Trati (L. 1584 Dobrau = Trattach). — ³ L. 1682 Na Kallizi = Na Gorenji Werlich. — ⁴ L. 1682 Dragatschnach = Dolteni Werlich. — ⁵ Po nemško sedaj še Mühlberg. — ⁶ Že l. 1291 troje neobdelanih zemljišč. — ⁷ Vinharje = V-linharje. Naselili so se tu morda Tirolci iz «Innichen»-a. Prave vasi nji, ampak le raztresene hiše. — ⁸ L. 1682 Tschernceorch = Za Dobjam. (Okolica Zadobje.) — ⁹ L. 1682 Per Lessy. — ¹⁰ L. 1682 Witodrossy. — ¹¹ L. 1610 Laischach; l. 1682 Lasisch = Layschach. — ¹² L. 1682 Waltschinach; sedaj nemško Watschna. — ¹³ Na Brdu blizu Vinharjev. — ¹⁴ L. 1682 Schuschie = Podlesam.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število hiš	Fara	Občina
—	—	Catouli	(3)	Hotóvlje	37	Poljane	Poljane
—	—	Taber Počlan ¹⁵	(5)	Pod Tabrom (Poljane)	—	»	»
—	—	Jauerischi	—	—	—	»	»

¹⁵ Stal je za časa turških napadov v Poljanah na óni strani potočka Ločilnice pravi tabor, kjer so ustanovili 5 novih kmetij.

8. Officium Cotaueel.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število hiš	Fara	Občina
Chlad	6	Cladie	3	(na) Kladje	19	Stara Oslica	Oslica
In Inferiori Chlad	3	—	—	(v) Kladje	—	»	»
In Inferiori Raun	3	—	—	Podjelovo Brdo (?)	42	»	»
In der Chotwüsse	3	Codwuesch ¹	2	Hobóvše	18	»	»
Tobrawe	2	Dobraui	2	?	—	»	»
Ozlitz	2	—	—	Stara Oslica	92	»	»
In der Trebei	4	Trebia	4	Trebija	14	»	»
Podgor	5	Podgori	5	Podgóra	29	»	»

Chornitzach	4	Carnizach	5	Krnice	11	Leskovica	,
Laschich	2	Lasich	2	Lajše	8	,	,
Rubinitz	4	Rubidnizi	3	Robidnica	6	,	,
Werchchotaueel	2	—	—	—	—	—	—
Ztodor	3	Stodori	3	Studor	12	Leskovica	Oslica
Thobenemb	3	Dobenimb	3	Dobéni	8	,	,
Wizgor	4	Isgory	1	Izgorec	1	Poljane	Poljane
In der Susge	2	Suschie	2	Suša	2	,	,
Cholm	4	Chom	1	Hólmovéc	1	Stara Oslica	Oslica
Prezriach	3	Preseriach	3	Preserje	3	,	,
Qualtsemb	3	Cualtschegniue ²	3	Hvalčje Njive	11	Trata	Trata
In der Chotaueel	4	Catafl ³	4	Hotávlje	50	,	,
Zredimberdi	5	Srednimberdi	5	Srednje Brdo	19	,	,
In der Capaznitz	3	Kopatschnitz	3	Kopačnica	18	Leskovica	Oslica
In der Liezgaewe	7	Lescouizi	7	Leskováica	26	,	,
Vlach	3	Vlazi	3 ⁴	Vólaka	22	,	,
Schabrattsch	5	Tschabritschach	5	Čabrače	15	Poljane	Trata
—	—	Jeserschigkh	1	Ježéršek	1	Stara Oslica	Oslica
—	—	Ocroglim ⁴	(1)	—	—	—	—

¹ L. 1568 je bila že ondi fušina; L. 1682 »Hammer Godowusch«. — ² L. 1682 Hlapshe Niue. — ³ »In der Chotaueel« = ob potoku Hotávejljsci pri Hotavljah. L. 1682 Contaf. Fušina nad Hotavljami je prišla L. 1643 prvič v urbárij. — ⁴ L. 1682 ondi kmet Dagarin na »Krajskim Werdu«.

8 a. Officium Ossliz (Nova Oslica).

L. 1281		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število hiš	Fara	Občina
—	—	Lanischach	(5) ¹	Laniše	27	Nova Oslica	Oslica
—	—	Jassbinach	(1)	Jazne	20	Otaleže	—
—	—	Osslizi	(8)	Nova Oslica	8	Nova Oslica	—
—	—	Mersslimuorchu	(8)	Mrzli Vrh	19	—	—
—	—	Nouinach	(3)	Novine	?	—	—
—	—	Sernousskimberdi	(6)	Žirovsko Brdo ² (?)	?	—	—
—	—	Codwuesch ³	(31)	Hobóvše	14	Nova Oslica	Oslica
—	—	Napressenikh ⁴	(6)	?	—	—	—
—	—	Soudnimb	(1)	Sovóden	19	Nova Oslica	Oslica

¹ Številke v oklepju pomenjajo, da so bili ondi tačas le rovti ali lazi in ne prava zemljišča.² Znabiti je sedaj Srednje Brdo.³ L. 1682 Khodowusch. Imamo dvojno Hobovše, jedno pri Stari in drugo pri Novi Oslici.⁴ L. 1682 Na Petschki.

9. Officium Affriach.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število kmetij	Ime vasi	Število kmetij	Ime vasi	Število kmetij	Fara	Občina
An der Wolts	4	Nabolschi ¹	4	Volča	8	Poljane	Javorje
Podobonem	3	Podobenin	3	Podobéno	14	„	„
Lomech	5	Lomech	5	Lomi ²	22	„	„
In der Tolentschitz	7	Dolentschitsch	7	Dolénčiče	17	Javorje	„
In der Sitein	8	Dolenisitini ³	4	Dolénja Žetina	17	„	„
In der Mürawe	3	Gorenisitini	4	Gorénja Žetina	19	„	„
Affriach ⁴	13	Murauach	3	Mürave	10	„	„
Dielnitz	6	Affriach	13	Jávorje	30	„	„
Jelautz	6	Delnizach	6	Délnice	28	Poljane	„
Postoriworh	3	Jelouitz	2	Jelovica	6	„	„
Seteneraun	3	Poduorcham ⁵	3	Podvrh	9	Javorje	„
Prewalt	7	Tschetenoraun	3	Četéna Raván	8	„	„
—	—	Dolenihriboutzi ⁶	5	Za Prévalom	12	„	„
		Domatscheuizi	1	Domaččjek	1	„	„

¹ L. 1682 Na Voltschi. — ² Zakobitjek (Kobilce) in Lomi se štejejo za jedno vas. — ³ L. 1610 Dollesni Setigni.
 — ⁴ Affriach je očitno le popačeno iz slovenske besede Javorjah, ker je »v« Nemeč bral in izgovarjal za »f« ter od-
 pahnil spredaj nepotrebni mu »j«. — ⁵ L. 1610 Pod Verchom. — ⁶ L. 1682 Sa preualam.

10. Officium Karinthianorum.

L. 1291	L. 1584	L. 1880	L. 1891
Ime vasi	Ime vasi	Ime vasi	Fara Občina
In der Chraeznitz	2	8	Škofja Loka Škofja Loka
Napetschi	1	—	—
Satschen apud forum Lok	—	—	—
In Superiori Ozlinch	3	2	(Gor.) Oselnik ² Sovra Medvode
In Inferiori Ozlinch	1	4	(Dol.) Oselnik
Juxta capellam	1	—	Pri sv. Mohoru na Oselniku
—	—	5	Log
—	—	5	Žerovnik
—	—	4	Hojke
—	—	6	Valtarski Vrh
—	—	2	Hrib
—	—	8	Srnice
—	—	5	Bukov Vrh
—	—	2	Hotovlje
—	—	2	Plečno Brdo
—	—	2	Mihač
—	—	24	Škofja Loka Škofja Loka
—	—	1	—
—	—	?	—
—	—	?	—
—	—	?	—
—	—	7	Poljane
—	—	42	—
—	—	37	—
—	—	1	—
—	—	1	—

—	Gaberskhigori	9	Gabska Gora	?	?
—	Sapottniz ¹⁰	7	Sopotnica	20	Škofja Loka
—	Im Pach	8	Ob potoku (Sopotnici)	?	?

² Cela dolina pod Sv. Barbaro se imenuje Hrastniz; l. 1682 Hrastniz. — ² L. 1610 in 1682 Gor. Osolnikh. — ³ L. 1630 Scherounitzi (nad Sv. Barbaro). — ⁴ L. 1610 Choigkhi, l. 1682 Hoygkhi. To so Hojke ali Fojke = pri Sv. Oibaltu. — ⁵ Sedaj se imenuje Valtarski Vrh ali Bajtarski Vrh, z drugim imenom tudi Stanise = pri Sv. Filipu in Jakobu. (Ondi kmet Stanisek.) — ⁶ Sedaj: na Hribu = pri Sv. Petru (St. Peter im Gebirge). — ⁷ L. 1682 Kallich Sernatiz, sedaj Kovski Vrh in Srnice. — ⁸ L. 1682 Baccoworch. — ⁹ L. 1682 Sa Meio. — ¹⁰ L. 1630 Sopatniz. Prim. slov. sopot = slapov šum, Sopotnica je pri Sv. Florijana.

11. Officium Seltsach.

L. 1291	L. 1584	L. 1880	L. 1891
Ime vasi	Ime vasi	Ime vasi	Občina
Mitterdorf	Doleniwossi	Dolénja Vas	Selca
Ztropol	Topolge	Topolje	»
Seltsach ¹	Selzsch	Selca	»
Chaltenueld	Studenimb	Studéno	»
Smolewe	Smoleui	Smoléva	»
Cherstenen ²	Tscheschnizi	Češnjica	»

¹ L. 973 Celtsach, l. 1160 Seltsach. — ² Obe kmetiji na Češnjici so napravili šele l. 1291.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	$\frac{9}{12} \frac{23}{25}$	Ime vasi	$\frac{9}{12} \frac{23}{25}$	Ime vasi	$\frac{9}{12} \frac{23}{25}$	Fara	Občina
Oztriwarch	5	Ostrimuorchi	5	Ostri Vrh	12	Selca	Selca
Golitsch	6	Dolenigolitz	3	Golica	12	"	"
In der Penavnach	3	Penonizi ³	3	Penóvnik	—	"	"
Potplanino	2	Podlamkham	7	Podlónck ⁴	32	"	"
In der Zaeuritz	6	Souersskhignui ⁵	3	Škovine	3	"	"
—	—	Oberhammer ⁶	—	Železniki	132	Železniki	Železniki
—	—	Niederhammer ⁷	—				
—	—	Salemlogu ⁸	6	Zalilog	29	Zalilog	Sovrica
—	—	Gorenigolizi	3	Zg. Golica	—	Selca	Selca
—	—	Dobrosslitz ⁹	2	Dobrósllica	3	"	"

³ V 16. stoletju so bile kmetije že ondi opuščene in travnike so dajali železnikarjem v najem. Penóvnik se že dandanes imenujejo travniki med Golicama blizu Krušca. — ⁴ Značiti je Podlónck nastalo iz Podplaninek; vas ne leži v nikakem logu ali loku, pač pa pod planino (Rakitovcem). — ⁵ L. 1630 »Sauerskhi Nui inngemein na Skotinach». To kaže, odkod da so dobile ime Škovine, ležeče trdo nad železniki pri Sovri. L. 1682 se posebej imenuje vas »Na Megusnizi» (Megusnica). — ⁶ Oberhammer je v Gorénjem Koncu = Zgornjih Železnikih. — ⁷ Niederhammer je na Rácovniku = v spodnjem delu Železnikov. — ⁸ L. 1630 in 1682 »Salim Logu auf deutsch Stuben genant». — ⁹ L. 1682 Draboslitz. Sedaj nekateri pravijo Drabóslóvica in drugi zopet Dobróslóvica. A bolj prava bude menda stara oblika te besede, ki kaže, da je vas Dobra Oslica.

12. Officium Ztirpniach.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljk	Ime vasi	Število zemljk	Ime vasi	Število zemljk	Fara	Občina
Varnfried	6	Praprotnim	6	Práprotno	28	Selca	Selca
Pogsrucke	5	Kaslimhribu ¹	4	Kozlov Hrib		»	»
Zwalie	3	Swolge ²	2	Rántovše	2	»	»
In der Leubs	6	Naberdi	7	Zg. Luša	15	Sv. Lenart	»
In dem Lak	5	Namlazi	6	Mlaka	14	Javorje	Javorje
In dem Niedern Lak	4	Jartschemberdi	1	Podmlaka in Jarčje Brdo	9	»	»
Schwarzenbach ³	8	Routi	7	Rovte	54	Sv. Lenart	Selca
Ravn	4	Goreniraun	3	Ravne	3	»	»
In dem Holtze	3	Nalogu ⁴	2	Rastóvke	3	»	»
Dragobratsch	3	Dragobratschitsch ⁵	3	Dragobáček	7	»	»
In Superiori Ztirpniach ⁶	3	Gorenistirpnikh	2	Stirpnik	—	Selca	»
In Inferiori Ztirpniach	4	Potozi	4	Sp. Luša	23	Sv. Lenart	»

¹ L. 1682 «Koslimhribu». Pozabili so danes ljudje na Kozlov hribet in deloma tudi na Kozlov hrib ter ondodni cerkvi in sosednji vasi pravijo pri sv. Tomažu. — ² L. 1682 «Sanalie», ker se svet zvali. Oba zemljaka sta se v 16. stoletji in pozneje pisala Kanth, in zato so vasi dali ime Rántovše = Rantovišče. — ³ Ta Črni potok se imenuje sedaj Jágodnik ali Jágodnišnica; nad njim leži raztresena vas Rovte. — ⁴ L. 1630 «Na Logu, insgemein Rasstoukach». — ⁵ Primeri: Dragobratič. — ⁶ Stirpa se v tem kraju imenuje: mlada koza.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljič	Ime vasi	Število zemljič	Ime vasi	Število zemljič	Fara	Občina
Raunich	4	Raunach	4	Ravni	—	Sv. Lenart	Selca
Bukkebitz	7	Wukowitz	7	Bukovica	28	Selca	»
Erla	4	Oscheulach	4	Ševlje [†]	27	»	»
—	—	Tschernem	2	Črnovec	1	Sv. Lenart	»

[†] Znabitii iz besede jeliševje ali olševje, da so Nemci napravili Erla.

13. Officium in Zternice.

L. 1291		L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število zemljič	Ime vasi	Število zemljič	Ime vasi	Število zemljič	Fara	Občina
Welkilaz	4	Veliki Lass	4	Laz ¹	—	Selca	Selca
Zabreko	5	Sabrekhuiem ²	5	Zabrékovje	11	»	»
Wazabize	4	Besolnizi	3	Bezovnica	3	»	»
Zalipotoch	2	Salempotakh	2	Potok	4	Bukovšica	»
Posirn	6	Posiernimb	6	Poziren	11	»	»
Nachribo	2	Hribu	2	Hrib	2	»	»
Laschke	3	Nalaschkimb	3	Lasko	3	»	»

In dem Pach ³							
Zternitz	2	Bucouitz	2	Bukovšica	27		
Praprot	6	Stormitz	6	Strmica	3		
Zepul	3	Praprotisch ⁴	3	Stübernica	2		
Ahorn	3	Tschepul	3	Čepulje	6		Stara Loka
Haslach ⁵	7	Jauernitz	7	Javornik	47	Šmartno	Sv. Jošt
Plaminitz	6	Wischeui	6	Psevo			
Chreitz ⁶	4	Planizi	4	Planica	6	Stara Loka	Stara Loka
Walters chogel	2	Crazi	1	Kras	2	Bukovšica	Selca
Chraezniz	2	Walterskhuorch ⁷	2	Lavtersni Vrh	5		Stara Loka
Auf dem Chraevtzberge	5	Srednimberdi	1	Srednik	1		
Zawernik	2	Chrischnigori	5	Križna Gora	19		
		Sauernimb	2	Čavno	2		
Pogleschitz	7	Pogelschütz	8	Poljšica	25	Olše	Olše
Harlant ⁸	4	Haberlandt	4	Olše	19		
Chersteten	2	Kerstetten	3	Češnjica	20		
Prezawitz	3	Bresouizi	3	Brézovica	4		
Veznitz apud ecclesiam	1	Vessniz	1	Zg. Bésnica	68	Šmartno	Sv. Jošt
Veznitz circa forestum	1	Forstner (Unter Vessnitz)	1	Sp. Bésnica	46		
—	—	Routi	3	Rovte	7	Olše	Olše
—	—	Rakouizi	1	Rakovica	1	Šmartno	Sv. Jošt.

¹ V Lazu blizu Zabrekovja, kjer je še mnogo dolgih njiv in travnikov. — ² L. 1682 Sabreconum. — ³ L. 1291 je tu stanoval knez Svobodin (Zobodin). — ⁴ Že l. 1584 je bilo dvoje zemljišč napaščenih. — ⁵ Haslach pomeni Leševje, kar bi znalo biti prvotno ime. L. 1682 so pisali «Bischoue». — ⁶ L. 1568 Chraitzi, l. 1610 Chreutz. — ⁷ Leta 1610 Wolbarskhi Vrch; sedaj tudi Lavtarski Vrh. — ⁸ L. 1630 in 1682 Aussischach. Sedaj ljudje pravijo na Ovišah, uradno se pa vedno piše Ovišče.

14. Officium Ruden.

L. 1291	L. 1584		L. 1880		L. 1891	
	Ime vasi	Število zemljišč	Ime vasi	Število zemljišč	Fara	Občina
Ruden	Ruden	9	Rudno	31	Selca	Selca
Nachrib	Hribu	4	Novak (?)	1	»	»
Drasigos ¹	Smretsch	8	Dražgoše	34	Dražgoše	»
Napetschi	Napetschy	9	Na Pečéh	46	»	»
Laschisch	Gorenilasisch ²	4	(Zg.) Lajše	24	Selca	»
Gelentsschisch	Jelentschitsch	2	Jelénčice	(?)	Dražgoše	»
Podwelopetsch	Podweliza	7	Podb(e)lica	28	Selca	»
Nemeile ³	Namilge	5	Nemilje	13	»	»
Tezzén	—	1	Malin pri Logu	1	»	»
Zlog	Nalogu	2	Log	4	»	Selca
Nider Laschisch	Dolenilasisch	5	(Dol.) Lajše	—	»	»
Calis	Kalisch	7	Kališe	15	»	»
Nasceiravn ⁴	Saiziraun	4	Jamnik	19	»	»
—	Srednizi	2	—	—	—	—

¹ L. 1682 v urbdnji: Smretsch = Drassigassch in L. 1630 Drassigassch, kar bi pomenilo: v dražih goščah, ali v draži gošči. — ² L. 1682 Gor. Leyschach. — ³ L. 1682 Na Mill. — ⁴ L. 1630 in 1682 Saiziraun (na Zajčji Ravni) = Na Jamniži.

15. In officio Zaevritz.

L. 1291	L. 1584		L. 1880		L. 1891	
Ime vasi	Število domstov	Ime vasi	Število domstov	Ime vasi	Fara	Občina
In der Zaevritz	20	Zairitz	15	Sóvrica	Sovrica	Sovrica
Troy ¹	1	Troien	2	Trojar	»	»
datz dem Hüblein ²	4	Niderhueben	10	Spodnje Danje	»	»
—	—	Oberhueben	4	Zgornje Danje	»	»
—	—	Unterhöchen Egkh	3	Za Brdom	»	»
—	—	Am Torekh	2	Torka	»	»
—	—	Im Ebendlein	4	Ravne	»	»
—	—	Am Prietagh ³	5	Pretóvč	Selca	Selca
—	—	Im Thal	2	V Dolini	Sovrica	Sovrica

¹ Šele od l. 1321.² Od l. 1323. Po nemško sedaj pišejo Ober- und Unter-Daine.³ Am Prietagh je nastalo znabiti iz besede: na Pretoku, ker leži vas na vrhu hribov, kjer se svet pretoči, tedaj na Pretoči. Izgovarjajo pa ljudje: na Prtóvču in na Prtóvcu, kakor da bi bila nastala beseda iz: pri — Točku ali priotki.

15 a. Officium Alss (Davča).

Nekdaj so bili po vsi Davči le gozdi in pašniki, kar priča ime Alss ali Albs, to je na Planini. V 16. stoletji so bili gozde že nekoliko iztrebili in napravili rovté ali laze. Dali so jim imena: Am Seelandt = Per Jeseri (Jezero blizu Leskovice), Pfaffenbach (Farjev potok v Davči), Alls-Egkh, Jasterberdi, Na Prauizi, im Schnitt, Kerscharizi, Tschernimborchu, Cmolschikh, Esslinkh, Malledine. Težko če niso sovriški Nemci (Deutsche) dali ime Davči (prim. Deutschau). Uradno se ime Davča nij pisalo do najnovejšega časa, dasi ravno se med ljudmi že davno tako imenuje velik kos svetá med Sovrico, Póreznom in Blégošem. V vsi davški okolici, ki spada pod štiri fare, namreč: Sóvrice, Zálilog, Leskóvico in Nováke (na Goriškem), še dandanes nij nobene prave vasi, ampak le raztresene hiše, katerih se našteje 68, čepé po samotnih brdih.

Kazalo.

	Stran
Drobtinice iz furlanskih arhivov	1
O človeški kugi na Kranjskem	39
Loško gospostvo frizinških škofov	56
